

Byggeskikkveileder for Alta kommune

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Alta – kultur og historie	4
Bygningshistorikk	8
Byggeskikkspris for Alta kommune	14
Visjoner for Alta	15
Naturgitte omgivelser	17
– Terreng	18
– Vegetasjon	20
– Klima	22
– Elva og sjøen	24
Oppsummering - retningslinjer for naturgitte omgivelser	26
Bygde omgivelser	27
– Utearealer og offentlige rom	28
– Veier og parkering	30
– Tekniske konstruksjoner	32
– Midlertidige konstruksjoner	33
– Skilting	34
– Bygninger	36
– Bygningstyper	38
– Bygningstilpassing	45
Oppsummering - retningslinjer for bygde omgivelser	51
Bydels-/bygdebeskrivelser	53
Helhetsvurdering	54
– Sjekkliste	55
– Byggeskikksirkelen	56
Avslutning	58
Henvisninger/Bildehenvisninger	59
Ordforklaringer	61

Forord

Byggeskikk og estetiske hensyn har vært diskutert i Alta i en årrekke. Det er hensikten at denne veilederen skal være med på å bedre omgivelsenes utseende i Alta kommune, og dermed være med på å gjøre Alta til et enda bedre sted å bo.

Det er en relativ stor tilflytning til Alta kommune, særlig Alta by, noe som gir et vesentlig utbyggingspress. I forbindelse med denne utviklingen har Alta kommune prioritert å utarbeide retningslinjer for god byggeskikk. Hvis det i utviklingsprosessen fortsatt skal være plass til mennesker, må det også tas vare på det visuelle, det vi ser på, slik at folk blir glad i og fortsatt ønsker å bosette seg i Alta kommune.

Vi har et felles ansvar for å ta vare på det vi omgir oss med, i det private så vel som det offentlige rom. Man kan ikke skru av og på bygninger eller forsøplete områder, og alle påvirkes, bevisst eller ubevisst, av dårlige bygg og rotete omgivelser. Å stille krav til sine omgivelser og seg selv i forhold til estetiske hensyn er viktig for det som skal bygges i framtiden.

Byggeskikkveilederen for Alta kommune, dette dokumentet, er et verktøy til vurdering av estetiske hensyn. Den skal kunne brukes av folk flest i Alta til å gjøre disse vurderingene, og skal bistå politikere og administrasjon såvel som ulike eksterne konsulenter i det daglige arbeid med ulike bygge- og planleggingsprosjekter. Retningslinjene i veilederen vil samtidig være vurderingsgrunnlag for byggeskikksprisen (se “Byggeskikkpris for Alta kommune”).

Det er i veilederen satt opp noen overordnede visjoner for hvordan det visuelle miljøet bør prioriteres i den framtidige utviklingen, hvordan vi ønsker det skal se ut i Alta i framtiden (se “Visjoner for Alta”). Hensikten med byggeskikkveilederen generelt er å stimulere til debatt og selvkritikk, og utfordre til å trekke lærdom av de gode eksemplene. Detaljen har betydning for helheten, og det er ikke uvesentlig hvordan man planlegger og bygger det private så vel som det offentlige rom. Det er viktig å forstå at det å formgi et byggverk er noe mer enn å løse praktiske og tekniske behov.

Alta – kultur og historie

Minner fra fortiden

Det har levd folk i flere tusen år i og omkring det området som i dag er Alta by. Mange funn og kulturminner vitner om dette. Klimaet var mildere i bunnen av fjorden, og det var derfor et godt sted å bosette seg, men også ute ved kysten og lenger inne i landet finner man spor etter bosettinger. Fjorden var viktig som ferdselsåre og på grunn av fisken. Helleristningene i Alta er freda og innskrevet på UNESCOs verdensarvliste.

Kulturer møtes

Alta har fra gammelt av vært preget av norsk, finsk og samisk kultur. De forskjellige etniske gruppene var i hovedsak spredd over det hele, men likevel er Elvebakken og området langs Altaelva blitt regnet som steder med relativt stort innslag av finske innvandrere og deres etterkommere. Lathari og Rafsbotn ble karakterisert som samebygder, mens Tverrelvdalen og Eiby ble kolonisert av innvandrere fra traktene Østerdalen – Dovre på 1800-tallet.

Den tidlige bebyggelsen

Allerede på slutten av 1600-tallet forsøkte man å dyrke korn i disse nordlige strøk, blant annet i Talvik og omegn, samt på de flate områdene i og rundt det som i dag er Alta by. En stor del av bebyggelsen, både på øst- og vest-siden av Alta, var "tidstypisk" med hus og fjøs. Det var viktig å ha et par kyr, kanskje også noen sauer og en hest, for på den måten å være selvhjulpen.

Gamle hus på Elvebakken. Se bildehenvisninger s. 59.

Trehus var den mest vanlige form for bebyggelsen, og materialene ble ofte transportert opp sørfra. Det ble primært bygget hus i lafteverk og bindingsverk. Lafteverk var enkelt å konstruere og krevde mindre forarbeiding enn bindingsverk. Sistnevnte ble imidlertid også anvendt mye både før og etter krigen. Bygningsvolumene var generelt enkle i 1–2 etasjer og med dører i tre og enkle to-ramsvinduer.

Av bygningsmessige særtrekk kan nevnes at Vestsiden hadde Bossekop gård som et landemerke i bakkeskråningen og med en flott fasade mot sjøen. Det var handelshuset med historie tilbake til 1700-tallet, og det ble benyttet til mangt, bl.a. gjestgiveri. Bossekop hadde i lang tid markeds plass, med handel både utendørs og inne i små salgsboder. Hit var det stor tilstrømning i markedsuka to ganger i året. Folk kom fra både fjellet og kysten, unge så vel som gamle, fra hele distriktet.

På Elvebakken hadde man Altagård, som gjennom tidene fikk flere interessante funksjoner. Opprinnelig var Altagård sete for amtmannen, men da han flyttet fra stedet endret bygningen funksjon fra amtmannsbolig til sykehus, deretter til katolsk misjonsstasjon, militærbase og kommunalt kontor før Alta Kraftlag overtok arealene.

Bossekop gård, bygget i 1806.
Se bildehenvisninger s. 59.

2. verdenskrig og gjenreisningen

Under 2. verdenskrig okkuperte tyskerne hele Finnmark. Da de måtte trekke seg tilbake høsten 1944, og inntil den endelige kapitulasjonen 1945, ble faktisk talt all bebyggelse og infrastruktur rasert. Befolkningen som ble tvangsevakuert i krigens siste fase, hadde bare branntomter å vende tilbake til.

Våren og sommeren 1945 tok den provisoriske gjenreisningen til. Det gjaldt å skaffe seg tak over hodet før vinteren satte inn. Kriseløsningen var alt fra plankeskur, tak over kjelleren til det huset som tyskerne brente, eller brakketilværelse. Senere fulgte den permanente gjenreisningen, og det er den vi i dag ser rundt oss. Atskillige arkitekter og ingeniører har bidratt med forskjellige typehus, og det vi i dag kan kalle “gammel bebyggelse”, er for en stor del resultatet av den omfattende gjenreisningen etter deres mønster.

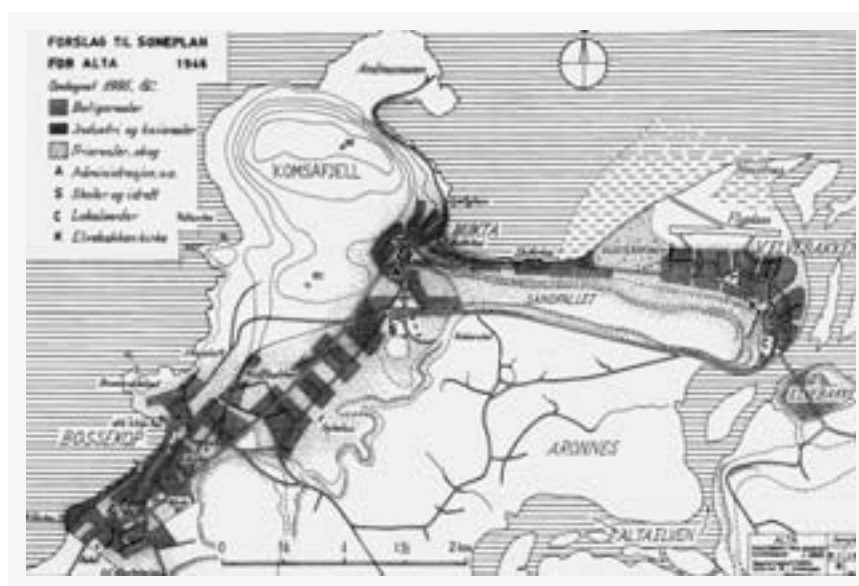

Den provisoriske gjenreisningen er kommet i gang, Elvebakken 1946. Se bildehenvisninger s. 59.

Byen med de tre sentre

Det vi i dag kaller Sentrum, var helt fram til gjenreisningstiden ubebygget. Soneplanen som ble utarbeidet i 1946, under ledelse av reguleringsarkitekt Erik Lorange, var framsynt og ønsket at dette området skulle være noe mer enn furuskog. Man så spesielt for seg et utdannings-sentrum. Parallelt med disse planene ble det åpnet for boligbebyggelse, og rundt 1950 begynte dermed den eldste delen av Sentrum å vokse fram.

Igjennom tiden hadde man forsøkt å enes om hvilket sentrum som skulle være det primære; Elvebakken eller Bossekop. På grunn av de synlige og usynlige forskjeller det var mellom øst og vest, var det imidlertid ikke mulig. Soneplanen var første skritt mot etablering av det som i dag kalles gamle sentrum, og som la grunnen til den strukturen som vi kjenner i dag.

Soneplan for Alta, 1946. Se bildehenvisninger s. 59.

Alta kommune i dag – og i morgen?

Størstedelen av befolkningen i Alta kommune bor i dag i og omkring Alta by, og der er en fortsatt vekst i byområdet. Byens delområder har sine egne karaktertrekk og kvaliteter, og selv i dag er det en stor bevissthet blant innfødte altaværingar om hvor man kommer fra – det er fortsatt en stor forskjell mellom øst og vest.

“Grensen” mellom øst og vest vil med tid mykes opp, men det vil fortsatt være behov for å kunne etablere seg i henholdsvis øst og vest. Samtidig er det intensjonen at Alta innenfor de neste år i høyere grad skal arbeide med fortetting av eksisterende områder enn utvidelse av tettstedets grenser. De mange til dels motsatte utviklingsmønstrene har vært bakgrunnen for å påbegynne utarbeidelsen av bydels-/ bygdebeskrivelser for de enkelte delområdene. Med en konkret beskrivelse av de større delområdene vil det i høyere grad være mulig å klarlegge potensialet for utvikling av dette området innenfor områdets egne premisser. Det er hensikten at arbeidet med beskrivelsene igangsettes i etterkant av byggeskikkveilederen. Les mer under bydels-/ bygdebeskrivelser.

Alta Sentrum vil i framtiden få en ny rolle som et bysenter hvor det er mulighet for å handle og benytte seg av forskjellige kulturtilbud, men også et bysenter hvor det er folk som bor. Altas tre sentre er et spesielt karaktertrekk på godt og vondt. Byens lengde, og dermed transportbehovet, må ses som en ulempe, mens muligheten for utvikling av de enkelte sentrenes karaktertrekk, eksempelvis i forhold til turisme, må ses som noe positivt. Forholdet mellom Alta Sentrum og de to historiske sentra, Bossekop og Elvebakken, som bydelssentre er viktig sett i denne sammenhengen.

Offisiell åpning av gågata
9. august 2003.

Bygningshistorikk

God byggeskikk er å bruke det beste fra fortidens byggetradisjon og dagens forutsetninger til å imøtekomme framtidige byggebehov. Det er ikke å kopiere eksempelvis gjenreisningshus, men å tilpasse hus til det området det skal plasseres i. Det vil si at man må kunne kjenne igjen slektskapet, men se at det er snakk om en ny generasjon.

Ulike tidsperioder har betydd ulik måte å bygge på, både i forhold til sosiale og kulturelle verdier og i forhold til konkret utforming. De tidsperioder som er representert i Alta kommune er i overveiende grad de som ligger etter 2. verdenskrig, og en stor del av områdene er utbygd i løpet av den samme perioden. At den opprinnelige byggeskikken er gått delvis tapt etter krigen har sannsynligvis hatt betydning for den måte man har bygd på, og at man har hentet inspirasjon og stilarter fra andre deler av Norge, og fra verden.

Eksempel på tilbygg til gjenreisningshus. Tilbyggets volum er tilpasset hovedbygget. Tilbygget er forskjøvet i forhold til det opprinnelige bygget.

1950-tallet – Etter 2. verdenskrig var det stor bolignød i Nord-Norge. Den Norske Stats Husbank ble opprettet i 1946 og spilte en viktig rolle i å gjenreise de om lag 20.000 ødelagte boliger i Finnmark. Gjenreisningsboligene var i høy grad typehus, som hadde en enkel og funksjonell oppbygging, og som tjente formålet med å skaffe folk tak over hodet.

Boligområdene fra gjenreisningstiden oppleves som svært helhetlige, fordi husene bare skiller seg ut fra hverandre ved fargesettingen. Gjenreisningsbebyggelsen er blitt et karaktertrekk for landsdelen, og bygningene vil også for de kommende generasjoner være et historisk vitnesbyrd. I Alta kan du se eksempler på gjenreisningsbebyggelsen i størstedelen av byen og kommunen. Blant de mest helhetlige gjenreisningsfelt er Elvebakken, samt Talvik og en stor del av de mindre bygdesamfunnene i kommunen.

I forbindelse med gjenreisningsbebyggelsen er det en vesentlig diskusjon rundt de fjøsbygningene som det fortsatt er en del av i enkelte av Altas tettbygde strøk. De mange fjøsbygningene vitner om områdets tidligere formål som jordbruksland, og bevaring av disse kulturminnene har en viss betydning. På Elvebakken finner man et godt eksempel på ombygging av et fjøs til boligformål. Alternative måter å bevare spor fra fortidens bebyggelsesstruktur kunne være gjenoppbygging av fjøsets hovedvolum, bevaring av tunstrukturen og/eller bruk av tradisjonell fargesetting. Om et fjøs er bevaringsverdig avhenger også av bygningens tilstand og det må derfor avklares i den enkelte sak hvordan bygningen best bevares.

Husbanken har utgitt en veileder, “Gjenreist og særpreget”, som fokuserer på gjenreisningsbebyggelsen og hvordan man ivaretar den i forbindelse med nybygg og tilbygg. Veilederen kan rekvireres på kommunen, hos Husbanken, eller lånes på biblioteket.

Ombygd fjøs før ...og etter.
Elvebakken, Alta. Se bildehenvisninger s. 59.

1960-tallet – Industrialisering og masseproduksjon ble et kjennetegn for utbygging av byer og tettsteder på 60-tallet. I Finnmark begynte denne utviklingen i periodens siste del. Det ble planlagt og bygd ut felt med eneboliger, ofte i utkanten av byene, og typehus muliggjorde en byggeprosess med fast pris og leveringstid. Det ble bygd en del hus med flate tak, i Alta fortrinnsvis større bygg, og bærende søyler og ikke-bærende yttervegger var vanlig i større bygg. Betong ble som byggemateriale brukt en del i større bygg.

I de større byene ble det bygd ut områder med blokkbebyggelse i betong, mens det først på slutten av 60-tallet ble etablert boligbyggelag i Alta. Eneboligen var fortsatt den dominerende boligform på det lokale boligmarkedet.

Eneboligen fra 60-tallet er karakterisert ved enkle volum og store uopp-sprossete vinduer som lot lyset komme inn i boligen. Den høye grunnmuren var karakteristisk for eneboliger plassert i terrenget. Det såkalte “Rødlandshus” er et godt eksempel på typehus fra 60-tallet. I Alta ble store deler av Midtbakken utbygd i denne perioden.

Det er mulig å kjenne igjen hva som er hovedbygg og tilbygg. Det er brukt samme materialer til tak og vegger.

1970-tallet – Bygningene var generelt preget av det stadig større utvalget av prefabrikkerte elementer til tak, vegger og gulv. På sikt viste det seg at en del av de nye produktene, som asbest, hadde en helserisiko, og en stor del av husene fra denne perioden har måttet gjennomgå visse forbedringer. I Alta fikk masseproduksjonen betydning for det ellers karakteristiske skifertaket, da spesialbestilling av takstoler som kunne bære skiferen ble en fordyrende faktor

Gakoriåsen borettslag (1977)

Næringsbygg var fortsatt preget av rasjonell elementproduksjon og store bygningsvolumener med flate tak. I Alta ble flere av byggene på Nye sentrum etablert på 70- og 80-tallet.

Med stiftingen av boligbyggelaget ble det i høyere grad åpnet for bygging av konsentrerte boligfelt i Alta. Husene i 2-3 etasjer ble kjedet sammen som rekkehus eller plassert rundt tun og inneholdt 2-4 boenheter pr. hus. Leilighetene ble et alternativ til eneboligen.

Eneboligen fra 70-tallet har et lengere volum enn 60-talshuset, og er ofte i 2-3 etasjer, evt. med kjeller. Stue og kjøkken er plassert i den ene enden av huset og soverommene i den andre enden. Adkomst til huset og de enkelte rommene skjedde gjennom den mørke fordelingsgangen mitt i huset, også kalt "revolvergangen". Vinkelhuset og ikke minst vinkelstuen vant innpass i denne perioden. 70-talsbebyggelsen i Alta er representert ved eneboligfelter i Gakori, Kaiskuru og Apanes.

Tilbyggets vinduer og materialer er gitt en moderne utforming. Tilbygget står i kontrast til men spiller også sammen med det eksisterende bygget.

1980-tallet – 80-tallet var preget av at folk generelt hadde fått flere penger mellom hendene. Type- og ferdighuskataloger preget markedet, og det var enkelt å få lån. Som motreaksjon på 70-tallets “kjedelige” elementfasader ble det bygd en del hus med karnapper, søyler og bueganger på 80-tallet – en slags folkelig utgave av postmodernismen.

Det kom en del kritikk av moderne bygninger og byggemetoder, hvilket til dels resulterte i en mer variert og stedstilpasset bebyggelse. I 1982 ble Statens Byggeskikkutvalg opprettet.

Eneboligen fra 80-tallet er generelt større enn 60- og 70-tallshuset, og suppleres i Alta med stor garasje til bil, båt og snøskuter. Valmet eller halv-valmet tak vant allerede fram på slutten av 70-tallet, og ble sammen med karnapper og småsprosete ruter en del av den postmoderne bølgen innenfor byggingen. Store deler av de eksisterende boligområdene i Alta ble utbygget ytterligere på 80-tallet, og ble supplert med nye felt i Kaiskuru og på Kronstad, på Aronnes og i Tollevika.

Garasjen har også valmet tak. Tilbyggets takform og -vinkel bør generelt være den samme som på hovedbygget.

1990-tallet og det nye århundredet? – Det økonomiske bråstoppet på slutten av 80-tallet fikk betydning for byggevirkksomheten på 90-tallet. Den kritikkløse omgangen med nye og uutprøvede materialer på 60- og 70-tallet ga stoff til ettertanke. Delvis på bakgrunn av disse erfaringene er det i dag en økende interesse for og bevissthet om betydningen av god byggeskikk og byggematerialenes kretsløp i naturen.

På 80- og 90-tallet begynte det i høyere grad å komme til private utbyggere på markedet for konsentrerte boligfelt. Dette skyldes ikke minst at kommunen la til rette for tildeling av konsentrerte boligfelt gjennom konkurranser for nettopp å engasjere flere private utbyggere. Boligfeltet i Svartaksveien er et eksempel på en slik konkurranse hvor det ble lagt til rette for konsentrerte eneboliger. Kommunen gjennomførte også en større arkitektkonkurranse for å utvikle Alta sentrum. Resultatene av denne konkurransen begynner først nu å synes.

Ferdighus utgjør fortsatt en stor del av eneboligmarkedet på 90-tallet. De nyeste feltene i Alta er Thomasbakken, Gakorimyrene og Saga-Nerskogen, som i større eller mindre grad er blitt utbygd.

Svartaksveien (1996).

Byggeskikkspris for Alta kommune

I 1997 vedtok kommunestyret i Alta kommune at det skal opprettes en byggeskikkspris. Vedtaket baserer seg på Stortingets endringer i plan- og bygningsloven i mai 1995, hvor det ble slått fast at estetiske hensyn i plan- og byggesak framover skal vektlegges sterkere. Den enkelte kommune skulle selv avklare hva som kjennetegner god byggeskikk på det enkelte sted.

Hensikten med å opprette en byggeskikkspris for Alta kommune er å fremme kreativitet, og stimulere til helhetstenkning, i utformingen av våre omgivelser. Den overordnede visjonen er å forme et Alta som signaliserer, internt i kommunen så vel som overfor resten av verden, at det arbeides seriøst med byggeskikk og estetiske hensyn.

Prisen skal utdeles annenhvert år i forbindelse med nærmiljøuka, første gang i 2004. Det vil bli oppslag i lokalavisen først på våren, med nærmere opplysninger omkring frister for innstilling av prosjekter til prisen.

Byggeskikk

Ordet byggeskikk forbindes ofte med bygninger, men gjelder i høy grad også med det mellom bygningene. God byggeskikk er omtanke for hele byggesaken, stor eller liten, og for de omgivelsene som bygget plasseres inn i. Det er omtanke for dem som skal bruke huset, og for dem som kommer etter oss. Omtanke krever kunnskap og god tid til planlegging og bygging. Utformingen er viktig i forhold til det visuelle bilde vi skaper oss av bygget i seg selv og området som helhet. Hus bør i likhet med gode venner vise respekt for hverandres likheter og forskjeller.

Estetikk

Betydningen av ordet estetikk er "læren om det vakre". I forbindelse med plan- og bygningslovens § 74.2 defineres estetikk-begrepet til "visuelle kvaliteter i byggverk og omgivelser" (rundskriv H-7/97 om estetikk-bestemmelsene). Opplevelsen av estetisk kvalitet er forskjellig fra et sted til et annet, den er forskjellig for ulike tidsperioder, og varierer også fra person til person. God estetisk kvalitet er det vi opplever som vakkert, veltilpasset, verdifullt osv., og dreier seg derfor om verdier i høyere grad enn målbare egenskaper.

Visjoner for Alta

Byggeskikkveilederen er et steg på vei til å gjøre Alta til et enda bedre sted å være. Byggeskikksprisen er et tiltak for å synliggjøre den utviklingen vi ønsker og honorere de som bidrar til å øke bevissheten omkring hva som er god byggeskikk i Alta.

Skal Alta fortsatt bli omtalt som “Norges styggeste by”? Hvordan ønsker vi da at det skal se ut i Alta i framtiden? De fleste ønsker å bo i et lokalsamfunn som er rent, ryddig og trivelig, og å få dette til er et felles ansvar. Det er derfor også et felles ansvar å tenke helhetlig og framtidsrettet. De følgende visjonene søker å beskrive den kommunen vi ønsker å oppleve i framtiden. Uten visjoner, ingen utvikling.

Kvalitet på arkitektur og uterom - Generell helhetstenkning, og større oppmerksomhet rundt utforming av bygde og naturgitte omgivelser, kan være med på å bedre Altas utseende. Bygninger og uterom bør gi folk lyst til å ta dem i bruk, og opplevelseskvaliteten er derfor viktig; inne og ute, så vel sommer som vinter.

Alta vil stimulere til god byggeskikk og kvalitet på arkitektur og uterom.

Alta vil stimulere til god byggeskikk og kvalitet på arkitektur og uterom.

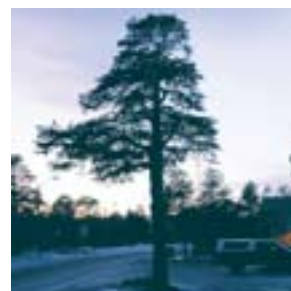
Tradisjon og fornyelse – Gjenreisningsbebyggelsen er en viktig del av Altas historie og bør bevares for framtidige generasjoner. Bruk av stedbundne materialer, som eksempelvis skifer, er med på å signalere lokal tilhørighet og bør anvendes i forbindelse med nybygg så vel som restaurering.

Alta vil ta vare på gjenreisningsbebyggelsen som et viktig karaktertrekk.

Byen i skogen - Altas velutviklede vegetasjon, og ikke minst de store furuskogsområder, sett i sammenheng med plasseringen langt mot nord, er ganske unik.

Alta vil ta vare på furuskogen, og de naturgitte omgivelsene for øvrig som et viktig karaktertrekk.

Terrengformasjoner og kulturlandskap – Fjellformasjoner, morene og israndsavsetninger har dannet naturlige avgrensninger for utbygging og utnytting av areal. Enkelte steder har det vært særlig gunstige forhold til å dyrke jorden, hvilket også har hatt betydning for utviklingen.

Alta vil ta vare på terrengformasjoner og kulturlandskap slik at disse karaktertrekkene også kan oppleves i framtiden.

Nordlysbyen Alta – Plasseringen langt mot nord er ensbetydende med mørketid om vinteren, og at midnattssolen lyser opp om sommeren. Jorden er dekket av snø en stor del av året og har stor betydning for hvordan byen oppleves.

Alta vil legge vekt på sin status som nordlysby ved å synliggjøre kvalitetene ved å bo i nord.

Naturgitte omgivelser

Alta kommune har en særpreget natur og de klimatiske forhold er gode i forhold til plasseringen i et arktisk strøk. Vegetasjonen og det grønne preget er et viktig karaktertrekk for Alta, for de lokale beboerne så vel som for den tilreisende. Bosetningenes plassering ved vannet, fjorden og elva, har også stor betydning for Altas karakter.

«Alta er en grønn plass – ta vare på det!»

Erik Lorange – reguleringsarkitekt, distrikt II
(Alta, Loppa, Talvik og Kautokeino)
november 1945–juni 1947.

Terreng – Naturlandskapet, i form av fjellformasjoner, morene og israndsavsetninger, har hatt stor betydning for plassering og utforming av bygdene i Alta kommune. Terrengtet vitner om hvordan isen har vært med på å forme landskapet, og hvordan landskapet deretter har påvirket kulturlandskapet; utformingen av bygdene og bruken av områdene generelt. Store deler av terrengformasjonene er blitt ivaretatt, selv i de bynære områdene.

Retningslinjer

- God terrengtilpassing skal tillegges stor vekt ved planlegging og utbygging.
- Det skal tas hensyn til karakteristiske terrengformasjoner i området/på tomta.

Det er bygningen som skal tilpasses tomten, ikke omvendt. Se bildehenvisninger s. 59.

Stigninger mindre enn 1:5 må betegnes som flatt terreng der det evt. kan bygges med kjeller.

Stigninger større enn 1:5 tilsier at det bør bygges med sokkel.

Huset bør ha kontakt med bakken. (Se ill. motstående side.)

Terrasser og balkonger må ikke virke dominerende i forhold til bygningen og omgivelsene.

Tilfeldig bebyggelse og anlegg bør ikke plasseres slik at karakterdannende åser og horisontlinjer brytes, spesielt hvis det er snakk om større tiltak.

Viktige huskereglene ved planlegging og utbygging

- Bygningen/ tiltaket skal tilpasses terrenget, ikke omvendt.
- Veianlegg bør ikke heves unødige over terrenget.
- Tilfeldig bebyggelse og anlegg bør ikke plasseres slik at karakterdannende åser og horisontlinjer brytes, spesielt hvis det er snakk om større tiltak.
- Nye bygninger/ tiltak i terrenget må ta hensyn til fjernvirkningen, hvordan de oppleves på avstand. En bygning kan være god i seg selv uten å være det på avstand.
- Terreng med en stigning større enn 1:5 tilsier generelt at det bør bygges med sokkel, mens stigninger på mindre enn 1:5 må betegnes som flatt terreng der det evt. kan bygges med kjeller.
- Bygninger med sokkeletasje bør ha kontakt med bakken. Markering av etasjene kan gjøres ved detaljering av materialer.
- Terrasser og balkonger må ikke virke dominerende i forhold til bygningen og omgivelsene.
- Registrering av særlige terrengformasjoner, og vurdering av tiltakets innvirkning på området, må være en del av såvel planlegging som utbygging (se "Oppsummering – retningslinjer for naturgitte omgivelser")

Vegetasjon

Den stedsegne vegetasjonen har i tillegg til funksjonen som klimavern betydning for et gitt områdes helhetsvirkning. Bjørk og furutrær klarer de klimatiske forutsetningene som er på våre breddegrader, men begge tresortene vokser langsomt, furutrær i enda høyere grad enn bjørketrær. Furuskogen er grønn hele året, mens bjørketrær bidrar til fargespillet i naturen fra våren til utover høsten. Trær så vel som lyng, myr og andre lave vekster bidrar til det biologiske mangfoldet, selv i områdene nær byen.

Retningslinjer

- Vern om eksisterende vegetasjon skal tillegges stor vekt ved planlegging og utbygging.
- Store furu- og bjørketrær skal bevares i størst mulig grad.

I Bekoskogen boligfelt er den eksisterende furuskogen bevart. Det er lagt inn særskilte bestemmelser for bevaring av furutrærne.

Viktige huskeregler ved planlegging og utbygging

- Ved planlegging av nye felt skal det tas hensyn til eksisterende vegetasjon i størst mulig grad.
- Eksisterende vegetasjon, spesielt større furu- og bjørketrær, bør ha betydning for hvordan bygningen/ tiltaket bør plasseres på tomten.
- Det må vurderes hvordan nye bygninger/ tiltak oppleves på avstand (fjernvirkning). Det gir en kraftig endring i landskapet å plassere en ny bygning/ tiltak der det nå står trær.
- Det bør ved planlegging vurderes om det må legges inn særskilte bestemmelser for bevaring av vegetasjon.
- En bør vurdere felling av trær for sol og utsikt etter, og ikke før, tiltaket er ferdig.
- Vegetasjon som fungerer som klimavern må ikke fjernes.
- Det som blir ryddet av maskiner på noen dager tar flere år på å vokse opp igjen, og å plante ut nye trær er også en kostnad i det samlede regnskapet.
- Kartlegging av eksisterende vegetasjon kan klarlegge hva som bør bevares av eksisterende vegetasjon. (se “Oppsummering - retningslinjer for naturgitte omgivelser”).

Det som blir ryddet av maskiner på noen dager tar flere år på å vokse opp igjen...

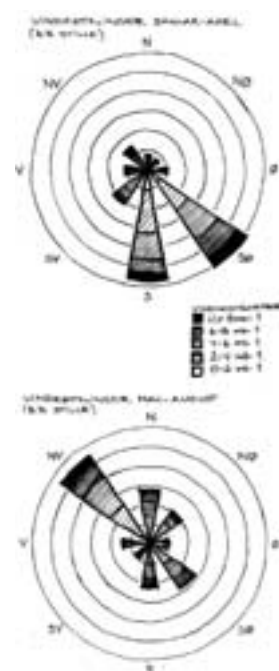

Klima

Altas plassering i det nordlige Norge har betydning i forhold til vind- og værpåvirkninger. Årstidene er svært forskjellige med mørketid om vinteren og midnattssol om sommeren. Det at det er snø en stor del av året har også betydning for hvordan det ser ut. De klimatiske forhold varierer mye i Alta kommune, og det er forskjell på værforholdene langs fjorden og inne i landet. Selv innenfor tettstedet opplever man relativt store forskjeller i sol- og vindforhold og dermed også i temperaturen.

Retningslinjer

- God klimatilpassing skal søkes oppnådd ved et samspill mellom byggverk, terreng og vegetasjon.
- Fargevalget på bygninger og tiltak bør forholde seg bevisst til både sommer og vinter, det vil si landskapet med og uten snø.

På sommeren er de framherskende vindretninger i Alta nordlige. Vinterstid blåser vinden fortrinnsvis fra sør og sørøst.

Det er forskjell på hvordan et område ser ut (og brukes) sommer...

Det er i utgangspunktet ikke hensiktsmessig å plassere bebyggelse, og særlig boliger, i dalbunner og andre områder med mye kaldluft.

Vegetasjon eller terreng skyter rygg mot vinden.

Det må vurderes om bygningen bør organiseres ut fra klimatiske forhold.

Viktige huskereglar ved planlegging og utbygging

- Dersom man plasserer bebyggelse, og særlig boliger, i dalbunner og andre områder med mye kaldluft, må det innføres tiltak, som eksempelvis klimavernssoner, i forhold til å minske sjener fra trekk.
- Vegetasjon som fungerer som klimavern må ikke fjernes.
- En bygning bør søkes plassert på den nord-østlige del av tomten, for å sikre gode utendørs oppholdsarealer.
- Oppholdsarealer inne og ute bør orienteres mot sør og vest, og utendørs oppholdsarealer bør skjermes mest mulig mot vind.
- Det må vurderes om bygningen bør organiseres ut fra klimatiske forhold. Plassering av mindre varmekrevende rommene mot nord og/eller framherskende vindretning kan minske varmetap fra de oppvarmede rom og dermed gi besparelser i drift.
- Snølagring skal i utgangspunktet skje på egen tomt, og må behandles særskilt i forbindelse med planlegging.
- Det er forskjell på hvordan et område ser ut og brukes henholdsvis sommer og vinter.
- Kartlegging av solens orientering, primær vindretning, strøk med kaldluft eller strategiske vegetasjonsområder i forhold til klimavern, kan være med på å utnytte stedets klimatiske forutsetninger optimalt. (se "Oppsummering - retningslinjer for naturgitte omgivelser")

... og vinter.

Elva og fjorden

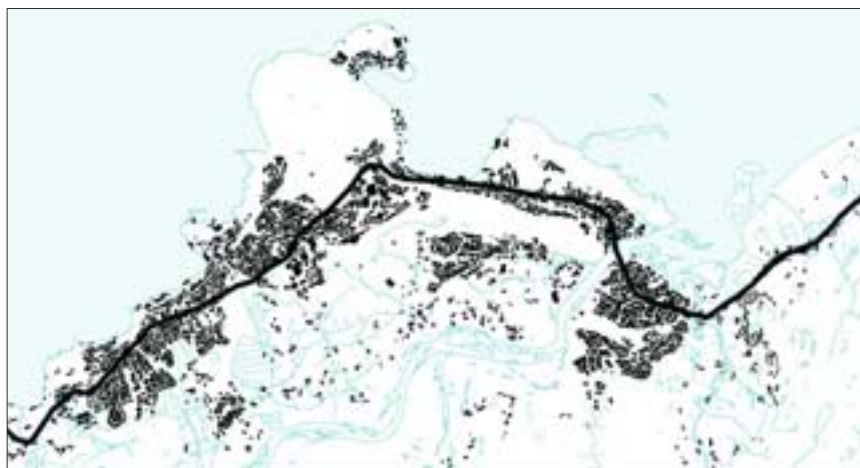
Den nære tilknytning til vann er et vesentlig karaktertrekk for kommunen. Altaelva er kjent over hele verden for sitt gode laksefiske, og områdene langs elva, og fjorden, brukes i høy grad også til rekreasjon og friluftsliv.

Elva og/ eller havna er et sentralt element i mange større og mindre byer. Til tross for å være omgitt av vann har Alta by lite kontakt med, og har til en viss grad snudd ryggen mot, fjorden. Områdene langs elva er fortrinnsvis natur- og landbruksarealer og anvendes i høy grad som friområder. Man kan si at en stor del av bygdene, som eksempelvis Talvik, har et mer bevisst forhold til fjorden enn Alta by.

De bymessige arealene langs fjorden er generelt sett attraktive, men ofte vanskelig tilgjengelig og/ eller del av industriområdene. Framtidig utvikling bør søke å gjenetablere forbindelsen til vannet, slik at arealene langs fjorden ikke blir baksider, men attraktive områder som er tilgjengelig for alle.

Retningslinjer

- Det bør tas vare på områdene langs fjorden slik at forbindelsen til vannet gjenetableres/ bevares.
- Elvas funksjon som friområde er et viktig karaktertrekk, og friområdene langs elva bør ikke bygges ned.

Alta by har lite kontakt med, og har til en viss grad snudd ryggen mot, fjorden.

Viktige huskeregler ved planlegging og utbygging:

- Det må tas hensyn til at bygninger og tiltak langs fjorden og elva ikke bare oppleves fra land.
- Man må også huske på at en stor del av trafikken til Alta kommer langs med, via eller over fjorden.
- Områder langs fjorden og elva bør i utgangspunkt være tilgjengelig for allmennheten, og bør derfor ikke privatiseres. Tilrettelegging av natur opplevelser langs fjorden og elva vil komme lokalbefolkningen så vel som turistene til gode.

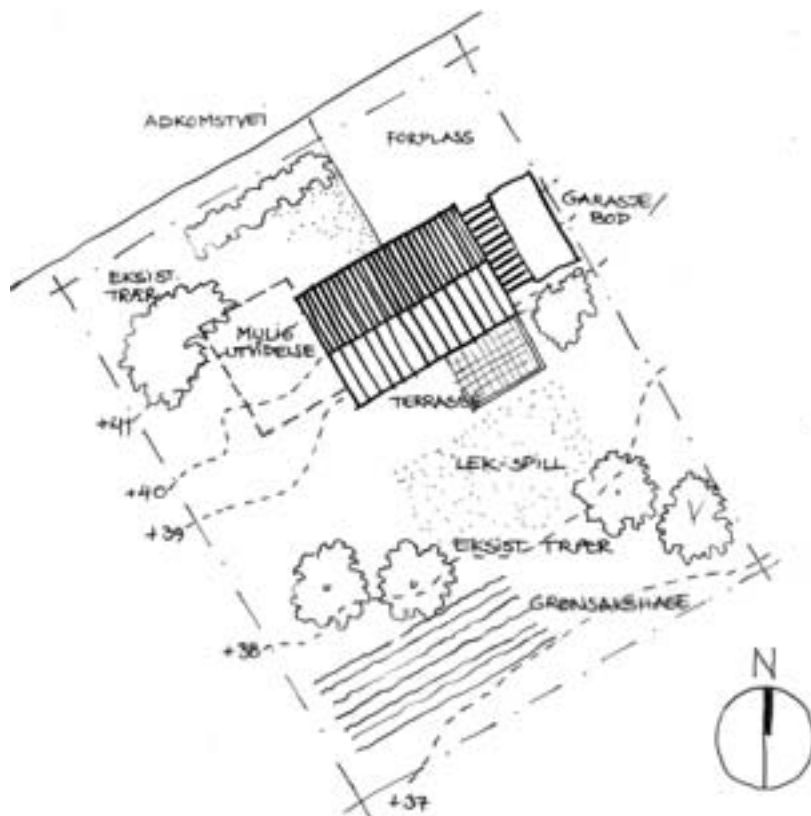

Oppsummering - retningslinjer for naturgitte omgivelser

Retningslinjer for naturgitte omgivelser:

- God terrengtilpassing skal tillegges stor vekt ved planlegging og utbygging.
- Det skal tas hensyn til karakteristiske terrengformasjoner i området/på tomta.
- Vern om eksisterende vegetasjon skal tillegges stor vekt ved planlegging og utbygging.
- Store furu- og bjørketrær skal bevares i størst mulig grad.
- God klimatilpassing skal søkes oppnådd ved et samspill mellom byggverk, terreng og vegetasjon.
- Fargevalget på bygninger og tiltak bør forholde seg bevisst til både sommer og vinter, det vil si landskapet med og uten snø.
- Det bør tas vare på områdene langs fjorden slik at forbindelsen til vannet gjenetableres/ bevares.
- Elvas funksjon som friområde er et viktig karaktertrekk, og friområdene langs elva bør ikke bygges ned.

Det kan søkes om lånetillegg hos Husbanken til godt planlagte utearealer for boligprosjekter med fem boliger eller mer. Husbankens minstandard stiller også krav til tomtetilpasning og utearealer. For nærmere informasjon kontakt Husbanken eller se www.husbanken.no

Eksempel på registrering og planlegging i forhold til naturgitte omgivelser. Registreringer kan gjøres ved hjelp av kart, flyfoto samt ved befaring.

- Eksisterende trær er bevart.
- Eksisterende terreng er bearbeidet i lite grad.
- Hus og utearealer er orientert mot sør for å utnytte sollyset maksimalt.
- En eventuell framtidig utvidelse av huset er tenkt inn på tomten.

Bygde omgivelser

De bygde omgivelsene omfatter annet og mer enn bare bygningene. Det som ligger imellom bygningene, parker, torg, veier og parkeringsplasser er også en del av de bygde omgivelsene. Utformingen av så vel bygningene som arealet mellom bygningene har betydning for hvordan vi oppfatter et bestemt område, *om* vi bruker dem og så i fall *hvordan* vi bruker dem. Forblåste utearealer blir brukt i mindre grad enn skjermede uteareal, og vedlikeholdte bygninger oppfordrer i høyere grad til å bli tatt vare på enn ikke vedlikeholdte bygninger.

Bygde og naturgitte omgivelser bør vurderes i forhold til hverandre slik at området framstår som helhetlig. Kartlegging av naturgitte omgivelser er beskrevet under “naturgitte omgivelser”

«God byggeskikk er bygg og anlegg som holder høy kvalitet både teknisk funksjonelt og estetisk, i seg selv så vel som i forhold til omgivelsene.»

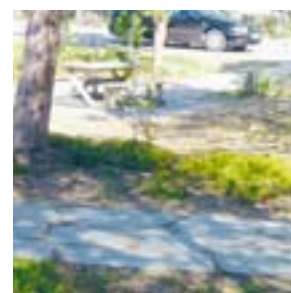
Statens byggeskikkutvalg 1999

Utearealer og offentlige rom

Utearealer skal gi plass til at man kan oppholde seg ute, og ikke minst inspirere til å oppholde seg ute. Det vil si at det funksjonelle så vel som det estetiske må ivaretas. Utearealets funksjon må avklares i forhold til nærliggende bygninger, trafikk og liknende for å få til gode områder.

Retningslinjer

- Ved plassering av bygninger og utearealer skal det tas hensyn til klimatiske forhold – korte somrer og kalde vintre.
- Det må vurderes hvilke behov det vil være for et gitt område før det opparbeides utearealer.

Opparbeidingsgraden på offentlige utearealer bør avspeile om det er snakk om sentrumsnære eller mindre tettbygde strøk.
Til venstre: Alta sentrum.
Over: Rasteplass, Transfærelv.

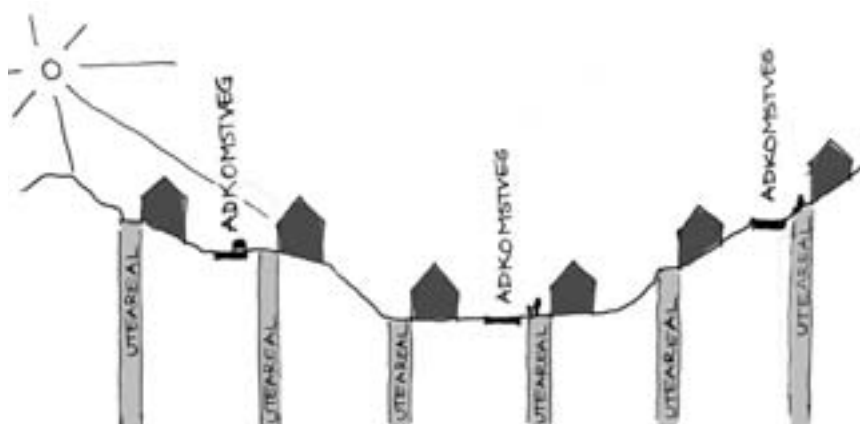

Utforming av utearealer har betydning for hvordan områdene oppleves og brukes. Hvordan oppleves disse to eksemplene?

Viktige huskereglene ved planlegging og utbygging

- Offentlige utearealer bør ha en annen karakter enn private utearealer.
- Ved planlegging av offentlige utearealer bør det tas hensyn til tilgjengelighet.
- Opparbeidingsgraden på offentlige utearealer bør avspeile om det er snakk om sentrumsnære eller mindre tettbygde strøk. Utforming av utearealer har betydning for hvordan områdene oppleves og brukes.
- Utearealer skal primært orienteres mot sør og vest.
- Materialevalg og inventar må vurderes i forhold til omgivelsene og utearealets plassering. Tilfeldig plasserte benker, søppeldunker eller postkassestativ oppleves ofte som rotete, og evt. manglende vedlikehold bidrar til det videre forfallet.
- I sentrumsnære strøk må det også legges til rette for vegetasjon og grøntarealer.
- Det er viktig å være oppmerksom på at omgivelsene oppleves og brukes forskjellig på henholdsvis sommer- og vintertid – med og uten snø.
- Lekeplasser bør gis en utforming som ivaretar både allmenne estetiske og sikkerhetsmessige hensyn. Trær, hauger, og andre natur-elementer er spennende lekeplasser og må bevares i størst mulig grad.
- Utearealer og offentlige rom må tilgodese opplevelseskvaliteten. Dette kan være en benk å sitte på når man er på tur i byen eller naturen, eller kunstnerisk utsmykking av bygninger og parker.
- Private og offentlige arealer som er ubebygde må holdes rene og ryddige (se også "Midlertidige konstruksjoner og anlegg")

Utearealer skal primært orienteres mot sør og vest.

Veier og parkering

Parkerings- og veiarealer opptar mye plass i Alta, ikke minst på de tre sentrene. Daglig trafikk mellom de ulike bydelene gjør det nødvendig med forholdsvis store vei- og parkeringsarealer, men helhetstenkning og god utforming kan være med på å endre opplevelsen av disse arealene.

Retningslinjer

- Planlegging og utbygging av vei- og parkeringsarealer må ta hensyn til de naturgitte og bygde omgivelser.
- Utforming av veier og parkeringsarealer må være gode for myke trafikanter og bilister.
- Større parkeringsarealer skal brytes opp ved variert bruk av materialer og beplantning, og/ eller ved bevisst bruk av inventar og kunstnerisk utsmykking i området. Alternativt bør arealene plasseres under bakkenivå eller i parkeringshus.

Valg av materialer og inventar langs veier og ved parkeringsplasser må også gis en helhetlig bearbeiding. Helhetlig planlegging bidrar til den gode opplevelsen (Rasteplass ved Transfarelv.)

Viktige huskeregler ved planlegging og utbygging

- Ved planlegging av veianlegg skal det tas mest mulig hensyn til eksisterende vegetasjon.
- Veianlegg bør i utgangspunktet plasseres i overgangen mellom ulike arealbruksformål og landskapsrom. Lokalisering og form på veien påvirker formen på nye utbyggingsområder.
- Veianlegg bør ikke heves unødig over terrenget, men dempes mest mulig.
- Det må legges til rette for at nye vei- og parkeringsarealer får en helhetlig bearbeiding, slik at de blir gode og trygge for alle.
- Parkeringsarealer og garasjer skal i utgangspunktet legges nærmest mulig adkomstveien.
- Der det er mulig må parkeringen plasseres under bakkenivået eller i parkeringshus. Slik frigis arealer til uteopphold og bebyggelse.
- Større sammenhengende flater, særlig parkeringsarealer, må brytes opp med heller, brostein, og/eller vegetasjon for å gjøre disse områdene mer oversiktlige.
- Valg av materialer og inventar langs veier og ved parkeringsplasser må også gis en helhetlig bearbeiding.
- Helhetlig planlegging bidrar til den gode opplevelsen.

Større sammenhengende flater, særlig parkeringsarealer, må brytes opp med heller, brostein og/eller vegetasjon for å gjøre disse områdene mer oversiktlige.
Over: Parkeringsplass ved høgskolen. Til høyre: Parkeringsplass i Tønsberg. (Se bildehenvisning s. 59)

Tekniske konstruksjoner

Trafostasjoner, lysstolper og el-skap m.m. er nødvendige for kommunikasjonen i vårt moderne samfunn. Plassering og utforming er underlagt ulike forskrifter, ikke minst av sikkerhetshensyn. God planlegging kan imidlertid minske behovet for ekstra saksbehandling, i forbindelse med evt. flytting, og samtidig bidra positivt til utseendet i de nære omgivelsene.

Retningslinjer

- Ved planlegging av tiltak i nye og eksisterende strøk bør tekniske konstruksjoner tilpasses bebyggelsesstrukturen/ tomtestrukturen.
- Tekniske konstruksjoner skal tilpasses terreng og vegetasjon i størst mulig grad. Der anlegg får en framtredd plassering, skal de utformes som en kontrast til landskapet, og inngrep i terreng og vegetasjon skal begrenses mest mulig.

Viktige huskereglar ved planlegging og utbygging

- Tekniske konstruksjoner må gis en utforming som ikke virker skjemmende i seg selv og i forhold til omgivelsene. Beplantning må vurderes dersom det kan gjøre konstruksjonene mindre skjemmende i forhold til omgivelsene.
- Plassering av tekniske konstruksjoner bør være en del av planleggingsarbeidet. Plassering av konstruksjoner uavhengig av planleggingen kan bety uhensiktsmessige endringer i etterkant.
- Tilfeldig plassering må unngås i størst mulig grad, da det kan bidra til at et gitt område oppleves som rotete.
- Konstruksjoner i form av elledninger og andre kabler skal søkes plassert i bakken. Der det ikke er mulig å legge kabler i jord, skal det tas mest mulig hensyn til trær og vegetasjon ved etablering av luftspent.
- Regn med at tekniske konstruksjoner ofte blir brukt til tagging eller oppklebing av plakater.
- Innarbeiding av konstruksjonene i andre bygninger må vurderes der det er mulig. Kunstnerisk utsmykking må vurderes der tekniske konstruksjoner får en særlig markant plassering.

El-skapet er plassert i skjellet mellom to tomter.

Kunstnerisk utsmykking må vurderes der tekniske konstruksjoner får en særlig markant plassering.

Midlertidige konstruksjoner og anlegg

Det er behov for midlertidige konstruksjoner i mange sammenhenger. Betegnelsen midlertidige konstruksjoner omfatter i utgangspunktet alle bygninger og anlegg som er transportable, og alle øvrige bygg som ikke defineres som permanent på grunn av funksjon, type konstruksjon eller annet. Konstruksjoner i forbindelse med bygge- og anleggsarbeid, lagring/oppbevaring, og midlertidige boliger, som eksempelvis campingvogner, er bare noen eksempler på formål som regnes hit. Kommunen har særskilte retningslinjer for melding av midlertidige konstruksjoner og anlegg.

Retningslinjer

- Midlertidige konstruksjoner må ivareta allmenne estetiske hensyn i forhold til seg selv og omgivelsene.

Viktige huskereglar ved plassering av midlertidige konstruksjoner.

- Plassering av større midlertidige konstruksjoner må skje i samråd med kommunen.
- Konstruksjonene må gis en utforming som er tilpasset de omkringliggende naturgitte og bygde omgivelser.
- Både tiltakshaver og administrasjonen må regne med at midlertidige konstruksjoner og anlegg ofte blir å stå lengere tid enn forventet.
- Utendørs lagring må ikke virke skjemmende eller være til sjenanse for omgivelsene også i forhold til miljøhensyn.
- I forbindelse med industriområder må utendørs lagring gjerdes inn og skjermes mot innsyn på en estetisk god måte. Farger på hegn må tilpasses omgivelsene
- I boligområder bør det i utgangspunktet ikke oppstilles midlertidige konstruksjoner eller skje lagring av annet enn det som hører til vanlig hushold.
- Ved plassering av konstruksjoner i naturområder må det tas særlig hensyn til omgivelsene. Oppstilling bør begrenses til det areal som er absolutt nødvendig.

Både tiltakshaver og administrasjon må regne med at midlertidige konstruksjoner og anlegg ofte blir å stå lengere tid enn forventet.

Skilting

Det finnes mange typer skilt. Vi ser dem på bygningene, i byene og langs veiene. For trafikkskilt er det internasjonale standarder som må overholdes. Informasjons- og henvisningsskilt formidler informasjon av ikke-kommersiell art, mens butikk- og reklameskilt formidler informasjon av kommersiell art. En målrettet innsats for å samordne trafikkskilt (statlige, kommunale og evt. private), samt å koordinere butikk- og reklameskilt, kan bidra til å høyne den visuelle opplevelsen. Videre vil det være med på å skape bedre oversiktighet og orden i gatebildet.

Med bakgrunn i dette har Alta kommune utarbeidet egne skiltvedtekter for kommunen. Disse vedtektene gjelder for hele Alta kommune. All oppsetting av skilt er søknadspliktig. Tegninger eller annen beskrivelse av det pågjeldende tiltaket må derfor sendes Alta kommune ved plan- og bygningsavdelingen. Vedtektene er gjeldende fra vedtaksdato 01.10.07.

Utskårne bokstaver gir generelt et godt samspill med bygningen. Bemerk dessuten belysning av skiltet.

Et eksempel på enkel og tydelig skilting i et industriområde.

Viktige huskereglar ved plassering og dimensjonering av skilt

- Ved planlegging av skilt må det vurderes hvem som skal se skiltet, og hvor man skal kunne se skiltet fra, eksempelvis om det skal ses fra bakkenivå eller fra et lavere/høyere nivå, eller om det er fotgjengere eller bilister som skal se skiltet.
- Skiltets størrelse og utforming må ses i sammenheng med bygningens størrelse og de øvrige omgivelsene. Bruk av små og/eller ensartede skilt gir ofte den beste løsning.
- Antall ulike skilt må begrenses mest mulig, da det ofte gir et rotete utseende og kan bety at man ikke ser viktige budskap i “skilt-skogen”. Generelt bør det tilstrebes å bruke færrest mulig skilt.
- Plateskilt og lyskasser bør i utgangspunkt unngås, da de ofte opptar en stor del av fasaden og samtidig har en tendens til å dele bygningen på en uhensiktsmessig måte, for eksempel i en øvre og en nedre del.
- Belysning av skilt må vurderes i sammenheng med utformingen for øvrig.
- Utforming og plassering av løsfototreklame må vurderes helhetlig, da de også kan forringe gatemiljøet.

Mange ulike skilt samlet på ett sted gir stedet et rotet preg, og kan ofte føre til at man ikke ser viktige budskap. Man mister rett og slett oversikten.

Bygninger

En bygning må forholde seg bevisst til stedet og den spesifikke tomta som den skal plasseres på. Samtidig må det vurderes hvordan bygningen passer inn i et område i forhold til seg selv og sin funksjon så vel som i forhold til omgivelsene. Ved en avklaring av hvilke forutsetninger det er for en tomt i et gitt område, og hvilke funksjonelle krav det er til bygningens innhold, vil det være enklere å få en god tilpassing av bygningen.

Retningslinjer for bygninger

- Nybygg og tilbygg skal tilpasses naturgitte og bygde omgivelser i størst mulig grad.
- Nybygg og tilbygg skal tilpasses eksisterende bygningsmiljø med hensyn til bebyggelsesstruktur og utbyggingsmønster.
- Nye bygg skal som hovedregel følge fasadelinjer på eksisterende bebyggelse mot vei.
- Nybygg og tilbygg skal gis en utforming som harmonerer med nabomiljøet og byggets funksjon, med hensyn til volum, farge og materialvalg.
- Nybygg og tilbygg som bryter med nabobygningenes volum og størrelse kan ved byggemelding kreves endret og tilpasset det eksisterende bygningsmiljøet.
- Tilbygg skal som hovedregel underordne seg hovedbygget. Takform og takvinkel, samt detaljering skal tilpasses hovedbygget mest mulig.
- I strøk der skifer er brukt som takteking i betydelig omfang, skal nybygg/tilbygg oppføres med dette materialet da eksisterende hus med skifertak må bevares i størst mulig grad.
- Fargebruk på bygninger og tiltak bør forholde seg bevisst til både sommer- og vintersituasjonen, det vil si landskapet med og uten snø.

Viktige huskeregler ved planlegging og utbygging

- Tilpassing betyr ikke kopiering.
- Plassering av veier, lekeplasser og andre felles utearealer må vurderes nøye i den overordnede planleggingen, da det er dette som blir grunnlag for bebyggelsesstrukturen.
- Ved fortetting av eksisterende strøk bør særtrekkene utvikles ved å finne en fellesnevner mellom eksisterende og ny bebyggelse.
- I enhetlige områder må det stilles større krav til tilpassing, evt. ved hjelp av bestemmelser, av nye bygninger til eksisterende bebyggelse.
- Samtlige fasader på en bygning må gis en helhetlig bearbeiding, ikke bare fasaden mot gata. Taket bør oppfattes som en fasade der taket synes fra vei eller nabotomt.
- Det bør i utgangspunkt kunne ses hva som er tilbygg og hva som er hovedbygg.
- Forholdet mellom bygningens høyde, lengde og bredde, de enkelte bygningsdelene og bygningens skala må vurderes i forhold til bygningen i seg selv så vel som i forhold til omgivelsene.
- Ved utskifting av materialer, vinduer og andre detaljer i eldre hus må det gjøres en helhetlig vurdering av bygningens utseende før og etter.
- Erstatning av vinduer med sprosser med nye vinduer uten sprosser, eller omvendt, kan gi fasader hvor vinduene ikke passer til helheten.
- Det må legges vekt på at detaljen har betydning for helheten, og at gode detaljer kan gjøre et godt bygg enda bedre.
- Sammensetting av dekorative elementer og listverk må vurderes nøye, også i forhold til omfang – det enkle er oftest det beste! Detaljering på tilbygget bør tilpasses detaljeringen på hovedbygget.
- Material- og fargebruk må vurderes i seg selv og i forhold til omgivelsene. Også dette har betydning for hvordan bygningen oppleves.
- Det må vurderes at materialer med kvalitet kan ha en lengere holdbarhet eller kreve mindre vedlikehold enn billigere materialer.
- Ved planlegging og utbygging må det vektlegges at omgivelsene, og ikke minst bygningene, oppleves forskjellig på henholdsvis sommer- og vintertid – med og uten snø.

BYGNINGSTYPER

Boligen er rammen om en person eller families privatliv, og i boligen innrettes det rom til å spise, bade, sove og oppholde seg.

I forbindelse med større boligfelt etableres det ofte både eneboliger og konsentrerte boliger (boligbyggelags-leiligheter). De seneste årene er det i Alta blitt etablert en del konsentrerte boliger i og nær sentrum. Fra boligfeltene er det oftest kort avstand til skoler og barnehager. I sentrumsnære områder er det lett adgang til handel og offentlige institusjoner.

Uansett boligtypen bør boligen planlegges ut fra den framtidige livssituasjonen i like høy grad som den nåværende. Ikke alle situasjoner kan forutses, men enkle planløsninger kan gi mulighet for etablering av soverom i 1. etasje hvis førligheten skulle svikte, eller mulighet for å leie ut deler av huset når barna blir voksne og flytter hjemmefra. Ved plassering av bygningen på tomten bør det gjøres noen overordnede vurderinger av hvor en evt. utvidelse kan skje.

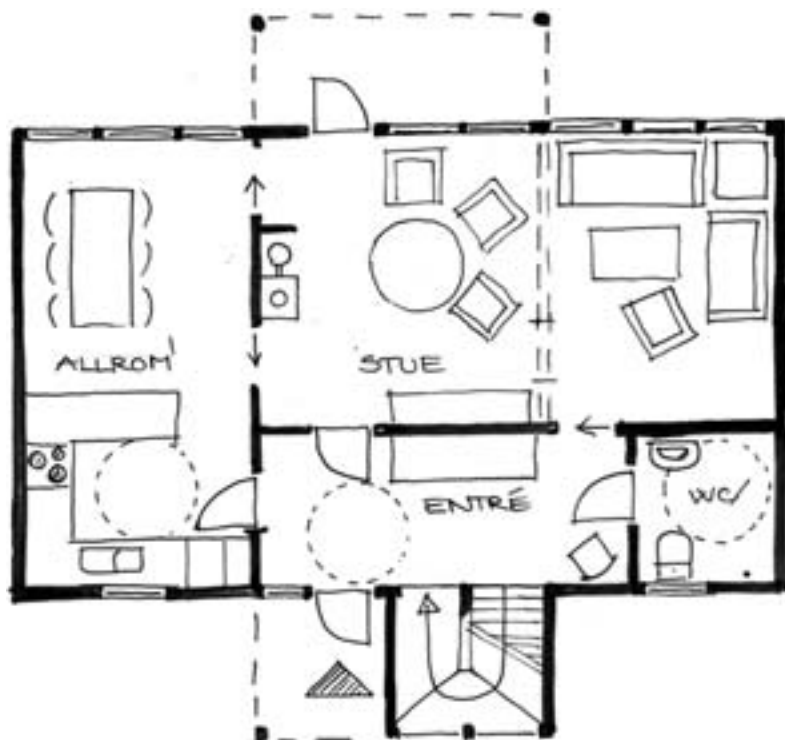
Det er godt å bo godt.
(Se bildehenvisning s. 59)

Eneboliger blir oftest bygget enkeltvis, hvilket kan gi et sammensatt utseende i et område. Plassering og utforming bør tilpasses bebyggelsesstrukturen og andre bygg, særlig hvis det er snakk om helhetlige områder. Materialer, fargevalg og detaljer kan ha stor betydning for helheten i denne sammenheng.

I forbindelse med konsentrerte boliger er plassering og utforming av bolig og utearealer viktigere enn for de fleste andre bygningstyper, fordi det i konsentrerte boligfelt bor mange mennesker på forholdsvis liten plass. Boligenes utforming og plassering bør tilgodese et visst privatliv, ved å minske sjenerende innsyn i de enkelte leilighetene. Utearealene må utformes slik at det oppnås gode muligheter for opphold, både private og felles, og interne veier og parkeringsarealer bør utformes slik at det ikke oppstår unødig store flater. (se avsnitt om “Utearealer” samt “Veier og parkering”).

Generelt kan det sies at estetisk god utforming i holdbare materialer bidrar til den gode opplevelsen; bruk av bygninger og utearealer medfører en viss slitasje, og nedslitte omgivelser oppleves mindre trivelige.

Eksempel på enebolig der arealene i 1. etasje (her) blir utnyttet effektivt. Den stiplede streken viser mulighet for å innrede soverom. Boligen vil med tilrettelegging for et større bad kunne få livsløpsstandard. (Se bildehenvisning s. 59)

Næringsbygninger henvender seg til publikum i form av forretnings- eller kontorlokaler. I tillegg til de primære lokalene legges det til rette for lokaler til de ansatte og til oppbevaring. Forretninger og kontorer plasseres kan i kombinasjon med sentrumsnære boliger være med på å skape et levende sentrum.

Utstillingsvinduer anvendes til å vise fram forretningens varer, og utgjør ofte en stor del av en bygnings fasade mot gatene hvor man ferdes. Store ubrutte flater med utstillingsvinduer kan virke dominerende eller skjemmende. Særlig i forbindelse med større forretninger, eller forretningslokaler som er tatt i bruk som kontor, hvor stor deler av vinduene er avblendet, bidrar utstillingsvinduene i liten grad til det levende sentrum.

På forretningens bakside er det ofte behov for oppbevaring av søppel og diverse, også varer. Baksiden av et bygg er ikke uvesentlig i en estetisk sammenheng, da lagring her også kan gi et rotete inntrykk av området. Behovet for lagring bør avklares i planleggingsfasen, og det bør legges til rette for at søppelanlegg og liknende blir integrert i bygningen, og at denne delen av bygningen også gis en god utforming.

Det må gjøres særskilte vurderinger omkring plassering og utforming av skilt i forbindelse med næring (se avsnitt om "Skilting")

Avblendede utstillingsvinduer bidrar i liten grad til det levende sentrum.

Industribygninger er oftest lukkede bygninger hvor det foregår en produksjon, og hvor det bare er ansatte og andre interessenter som har adgang.

I forbindelse med utforming av industribygg må det gjøres en helhetsvurdering av bygningen/ anleggets innvirkning på omkringliggende naturgitte og bygde omgivelser. Industri som forurensar med lyd, luft eller andre utslipp bør ikke plasseres i sammenheng med boliger og andre områder hvor folk oppholder seg ute.

Det bør vurderes hvordan anleggets estetiske side kan kombineres med de funksjonelle kravene det er til produksjonen, særlig ved større anlegg som blir synlig i byen/ landskapet. Lik næringsbygg bør søppelanlegg og annen lagring søkes integrert i bygget i størst mulig grad. Der det ikke er mulig, eller der det er nødvendig med utelagring, må lagringsplassen innhegnes og skjermes mot innsyn på en estetisk god måte. Farger på hegn må tilpasses omgivelsene.

I industriområder må det også gjøres særskilte vurderinger omkring plassering og utforming av skilt (se avsnitt om "Skilting")

Kraftanlegget står i kontrast til omgivelsene, men er gitt en klar arkitektonisk utforming. Plassering av tekniske anlegg inni fjellet er med på å gjøre anlegget mindre dominerende.

Offentlige bygninger har ofte en sentral rolle i samfunnet, og bør derfor gis en markert og særpreget utforming og/ eller en framtrædende plassering.

Kirker, skoler og andre offentlige bygninger er viktige samlingssteder for aktiviteter, og kan i tillegg fungere som en sammenbindende faktor. Eksempelvis binder skoler og barnehager ofte ulike boligfelt sammen. Det er forskjell på å plassere en barnehage og et rådhus i et gitt område, og det bør derfor vurderes hvordan bygningens funksjon, så vel som bygningen i seg selv, passer inn i området.

I Alta kommune er det blitt vedtatt at alle nye kommunale bygg skal oppføres med skifertak. Tak av skifer er karakteristisk for Alta og er, i tillegg til å ha en lang holdbarhet, et lokalt materiale som signalerer tilhørighet og kvalitet. Skifertak bør generelt sett bevares på alle typer hus som en del av den lokale byggeskikk.

Alta Museum (1991).

Landbruksbygninger omfatter anlegg til dyrehold samt driftsbygninger til oppbevaring av for, gjødsel, og annet materiell. Våningshuset utgjør ofte en mindre del av gårdens samlede bygningsmasse.

Det har innenfor de seneste årene vært større fokus på estetikk, både i forbindelse med bygningene og, ikke minst, med arealene rundt gårdsbrukene. Driftsbygninger og våningshus bygges i høy grad ut fra funksjonelle krav til gårdens drift, og det stilles i dag større krav til eksempelvis dyrevelferd, arbeidsmiljø og maskiner enn tidligere. Dette avspeiles i måten man bygger på; det kreves mer areal og større bygninger, og store bygninger synes godt i landskapet. Når det bygges nytt eller bygges til i forbindelse med landbruket er det derfor viktig å vurdere estetiske hensyn i sammenheng med det funksjonelle.

En stor del av landbruket i Alta kommune ligger i umiddelbar nærhet til Alta by. Disse områdene blir i forbindelse med utviklingen av byområdene utsatt for et stadig større utbyggingspress. Det ligger derfor en vesentlig utfordring i å forene den store etterspørsel på nye byggeområder med det ikke å ødelegge kulturlandskapet og ned bygge verdifull landbruksjord. I denne sammenheng vil fortetting av eksisterende områder kunne minske behovet for nye områder.

Tradisjonell gårdsbruk,
Aronnes.

Hytta er et rekreasjonssted ute i naturen. Hytta innrettes som boligen med sove-, spise- og badarom avhengig av holdning og livsstil.

Den enkelte hytta bør tilpasses omgivelsene, de naturgitte så vel som de bygde, også i større hytteområder. Generelt kan det sies at jo mindre inngrep det gjøres i terreng og vegetasjon jo mindre utgifter og arbeid gir det. Dette er hensiktsmessig for å bevare det man ønsker å oppleve; naturen.

Bruk av enkle materialer og detaljer passer oftest bedre inn i omgivelsene. Det samme gjelder for uteplasser og andre overflater. Terrassen hører til i villastrøk, ikke på fjellet. Bruk den naturlige overflaten som uteplass gjerne jevnet til og belagt med steinheller, gras eller liknende. Bjelkehytter og villmarkspanel hører derimot ikke til i villastrøk, men bør plasseres i hyttefelt eller mindre tettbygde strøk.

I forbindelse med hyttebygging er adkomst og parkering en særskilt problemstilling, hvor hensynet til naturen bør ha høyst prioritet. Parkeringsanlegg kan plasseres mer fleksibelt i terrenget slik at man unngår fyllinger og andre inngrep. I noen tilfeller kan det være mest hensiktsmessig å plassere parkeringsarealet samlet, mens det andre steder vil være bedre å dele det opp. Det er ikke nødvendig å kunne kjøre helt til hyttedøren. Det må også vurderes i hvor høy grad veg- og parkeringsareal må opparbeides.

Hensynet til naturen og den helhetlige opplevelsen av området må også ha høyest prioritet i forbindelse med renovasjon. Her kan samordning av søppelanlegg virke mindre skjemmende hvis de gis en god utforming. Særskilte søppelrom (med mindre søppeldunker) er generelt mindre dominerende enn store containere, men det er også eksempler på container-løsninger som har en estetisk god utforming.

Det overveies å utarbeide en særskilt veileder for hyttebygging.

Terrassen hører til i villastrøk, ikke på fjellet. Bruk den naturlige overflaten som uteplass, gjerne jevnet til og belagt med steinheller, gras eller liknende.

Hytta er tilpasset naturen.

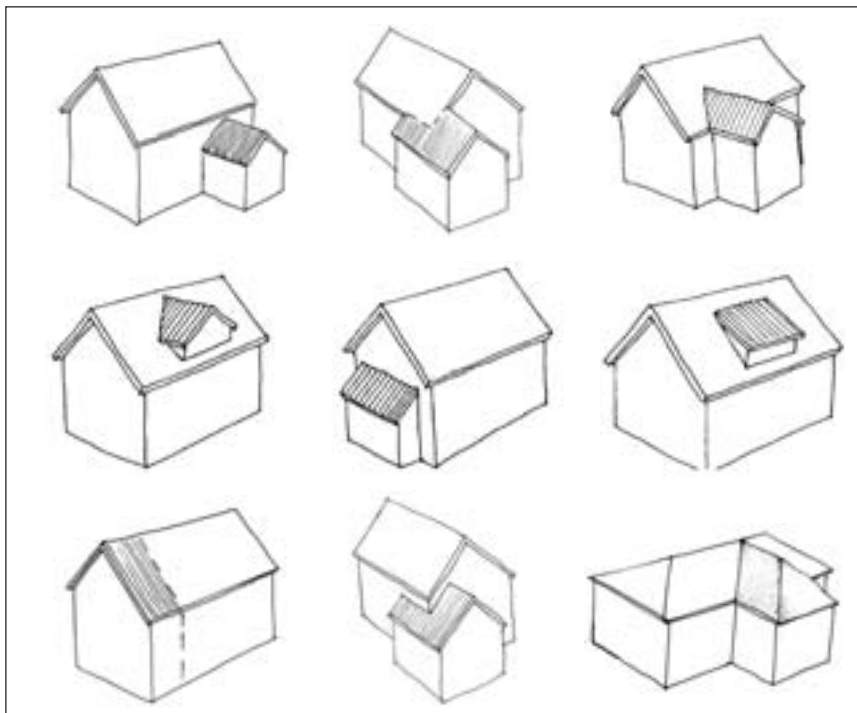

BYGNINGSTILPASSING

Uansett bygningstype og funksjon bør en bygning tilpasses sine nærmeste omgivelser. Det kan lages en overordnet inndeling av de tema som man bør ta hensyn til; bebyggelsesstruktur, bygningsvolum, materialer og farge, og historisk tilpassing.

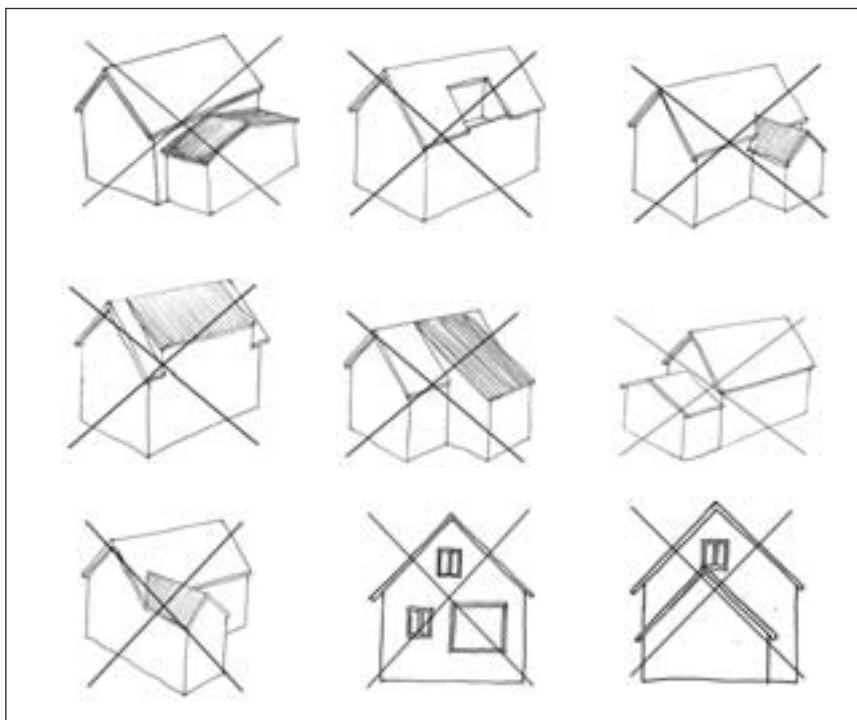
Eksempler på tilbygg. Gode løsninger

- Tilbyggets størrelse og utforming er tilpasset hovedbygget.
- Gesims og/eller møne er den samme som for hovedbygget.
- Gavlen friholdes for bygningssammenstøt.
- Forskyving gir et klart forhold mellom hovedbygg og tilbygg.
- Takform på tilbygget tilpasses hovedbygget.
- Takoppbygg må ikke dominere takflaten.
- Tilbygg i lengden av bygg må tilpasses hovedbyggets materialer og detaljering.
- Tilbygg bør ha samme materialbruk som hovedbygg.

Eksempler på tilbygg. Dårlige/mindre gode løsninger

- Tilbyggets takform er ikke tilpasset hovedbyggets.
- Uheldige sammenstøt langs gesimsen og husets gavnl.
- Tilbyggets størrelse og utforming dominerer hovedbygget.
- Takoppbygget dominerer takflaten.
- Nytt vindu er ikke tilpasset huset.
- Uheldig sammenstøt mellom tilbygg og vindu.

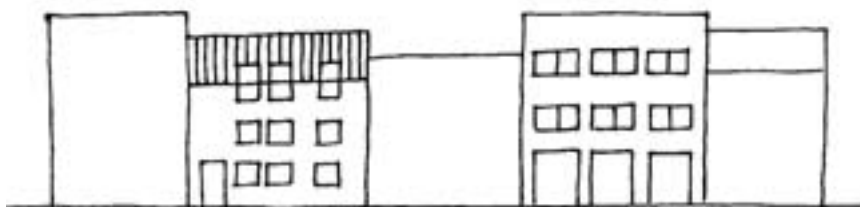
Bebyggelsesstruktur

Organisering og plassering av enkeltbygninger i forhold til hverandre, og i forhold til overordnede elementer, som veier, vassdrag og terreng kaldes bebyggelsesstruktur. Størstedelen av bygningene i Alta er frittliggende hus med egne tomter. I visse områder kan det være nødvendig å fastsette en tvungen byggelinje, eksempelvis for å bevare gaterommet i sentrumsområdene eller på grunn av skredfare/ andre sikkerhetshensyn.

Bebyggelsesstruktur

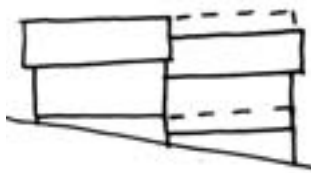
Det ene huset følger ikke byggelinjen og har et annet volum enn øvrige bygg. Garasje og parkeringsareal er i motsetning til øvrige bygg plassert foran huset.

Bygningens gesimshøyde kan med fordel avvike litt for å skape en viss variasjon. Dette gjelder særlig gaterom der bygningene står nært hverandre.

Eksempel på gaterom, Sentrum, Alta

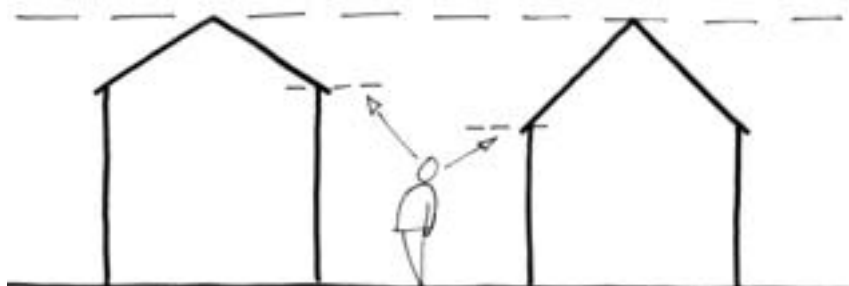
I skrånende terreng bør større bygninger trappes ned for å skape ensartede bygningsvolumer og begrense inngrep i terrenget. Dette gjelder for både frittliggende og kjedete bygninger, og er også aktuelt i forbindelse med hyttebygging.

Bygningsvolum

Med en bygnings volum forstås bygningens form og størrelse. Hus med samme volum trenger ikke nødvendigvis å være identisk for å få en god helhetsvirkning. Bebyggelsen i Alta er karakterisert ved 1-2 etasjes bygninger, overveiende med røstet tak. Industri- og sentrumsbygg er de vesentligste unntakene. Det kan bygges med valmet tak der det innenfor nærområdet i forveien er bygninger med en slik takutforming. Det vurderes i den enkelte byggesak om det kan bygges med valmet tak i et gitt område.

Bygningene er ikke identiske men har et likt volum. Svaneveien.

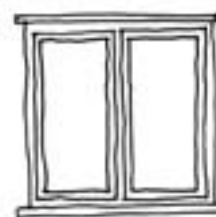
Det er gesimshøyden som avgjør om et bygg virker høyt, ikke så mye mønehøyden.

Historisk tilpassing

Formspråket er forankret i de ulike tidsperiodene, samt i forskjellige land eller regioner. Byggets hoved- og takform så vel som detaljering på vinduer, dører og listverk kan være med på å binde et område sammen. Bygningsmiljøet i Alta har generelt en sammensatt karakter med hensyn til formspråket. Boligområdene bygd ut på 50- og 60-tallet har det mest helhetlige formspråket, og derfor vil det være strengere krav til tilpassing her. Det kan ikke bygges med valmet tak i områder med gjenreisningsbebyggelse.

Empirevinduet var et vanlig vindu før krigen med et forholdsvis smalt og høyreist format der hvert fag var inndelt i tre like ruter.

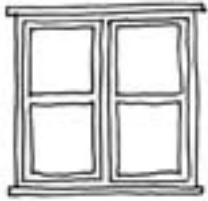

Funkisvinduet var et velkjent vindu fra før krigen som besto av midtpost og 2 eller 3 hele fag. Vinduet var lett å pusse, men de store glassrutene var dyre å erstatte.

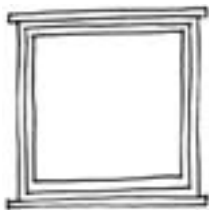

«Ved reparasjon bør en beholde samme materialer. Endring av panel, takteking, piper og vinduer i forhold til der opprinnelige vil bety for store inngrep i husets stil». (Se bildehenvisning s. 59)

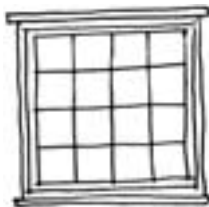

Svenskevinduet el. gjenreisningsvinduet var kommet på mote de siste årene før krigen og besto av en midtpost og to fag som hver var delt inn i to ruter.

Husmorvinduets uoppsprossede glassflater ble populært på 60-tallet. I tillegg til å være lette å vedlikeholde bidro de til å gjøre husene lysere.

Falske sprosser ble brukt på både nye og eldre hus på 80- og 90-tallet. Med sprosser i plastikk fikk man et smårutete hus som imidlertid var billigere og enklere å vedlikeholde enn et tilsvarende vindu med faste sprosser.

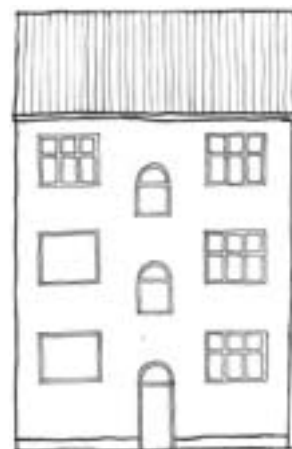
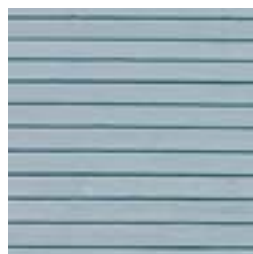
Restaurering og ombygging

Før man igangsetter restaurerings- eller ombyggingsarbeider på et eksisterende bygg må man gjøre seg noen overordnede vurderinger:

- 1) Er bygningen/ området vernet eller fredet? Når en bygning er vernet betyr det at man "beskytter" stedet mot uønskede tiltak, eksempelvis gjennom bestemmelser. Hvis bygningen er fredet er det å betrakte som et varig vern, og dersom det er lov stilles det oftest strengere krav til hvilke typer endringer man kan lage på bygget. Dersom et bygg eller området bygningen ligger i er fredet/ vernet vil det oftest være noen bestemmelser for dette området. Ta kontakt med kommunen dersom du er i tvil.
- 2) Hvordan vurderer man om en eksisterende bygning er verneverdig hvis bygningen er verken vernet eller fredet? Dersom det ikke er laget bestemmelser for det pågældende området kan Riksantikvarens retningslinjer være et nyttig verktøy til å gjøre en overordnet vurdering av hva som er verneverdig. (se henvisninger s. 60)
- 3) Hvordan ser bygningen ut i forhold til opprinnelig? Hvis det er bygget mye til på huset, kan det være vanskelig å kjenne igjen det som var det opprinnelige huset. Hvis man ønsker å tilbakeføre huset til sin opprinnelige stil bør man derfor ta utgangspunkt i den hovedformen huset har fått, og vurdere hva som kan bevares og hva som må fjernes. Husbanken vil formodentlig kunne være behjelpelig med råd og veiledning
- 4) Hvordan er bygningens tilstand? Eldre hus er ofte bygget med miljøvennlige materialer av god kvalitet. Forfallet kan derfor ofte se mye verre ut enn det faktisk er, og på den måte kan mye brukbart bli kastet.
- 5) Hva bør man være særlig oppmerksom på? Det er viktig å ta hensyn til opprinnelig detaljering ved istandsetting av eksisterende hus. Format og størrelse på dører og vinduer må også beholdes i størst mulig omfang, slik at en ikke ødelegger symmetrien og proporsjonene i bygget.
- 6) Hvordan bygger man til et eksisterende hus? Selv om man søker å ivareta det eksisterende må man fortsatt kunne se hva som er nytt og hva som er gammelt. Under avsnittet "Bygningshistorikk" er det eksempler på tilbygg til bygninger fra ulike tidsperioder. Dersom man er i tvil er det mulig å kontakte Husbanken for gode råd. (se illustrasjon s. 45)

Materialer og farge

Koordinering av materiale- og/ eller fargebruk på tak, vegger, vinduer, dører og andre detaljer kan også være en sammenbindende faktor i et gitt område. I Alta oppføres de fleste bygg helt eller delvist i tre, med grunnmur/ sokkel i mur eller betong. Industri- og sentrumsbygg er igjen de vesentligste unntakene. Det finns enkeltområder i Alta som er planlagt i henhold til et fastlagt fargeskjema, herunder et konsentrert eneboligfelt på Trosteveien-Fjellvåkveien.

Erstatning av vinduer med sprosser med nye vinduer uten sprosser, eller omvendt, kan gi fasader hvor vinduene ikke passer til helheten.

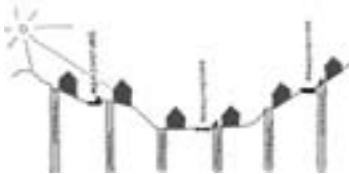
Gjenreisningens farger.

“For bolighuset var det to ulike holdninger til fargebruk: Noen steder ble bolighuset malt i lyse fargetoner som hvitt, lys gul eller lys grønn, andre steder ble det brukt kraftigere farger som okergul, mellomgrønn eller blått. I byene og tettstedene benyttet mange huseiere en engelsk-rød farge.”
(fra “Gjenreist og særpreget”)

Fjellvåkveien (1997).

Oppsummering - retningslinjer for bygde omgivelser

Utearealer og offentlige rom

- Ved plassering av bygninger og utearealer skal det tas hensyn til klimatiske forhold – korte somrer og kalde vintre.
- Det må vurderes hvilke behov det vil være for et gitt område før det opparbeides utearealer.

Veier og parkeringsarealer

- Planlegging og utbygging av vei- og parkeringsarealer må ta hensyn til de naturgitte og bygde omgivelser.
- Utforming av veier og parkeringsarealer må være gode for myke trafikanter og bilister.
- Større parkeringsarealer skal brytes opp ved variert bruk av materialer og beplantning, og/ eller ved bevisst bruk av inventar og kunstnerisk utsmykking i området. Alternativt bør arealene plasseres under bakkenivå eller i parkeringshus.

Tekniske konstruksjoner

- Ved planlegging av tiltak i nye og eksisterende strøk bør tekniske konstruksjoner tilpasses utbyggings-mønsteret/ tomtestrukturen.
- Tekniske konstruksjoner skal tilpasses terreng og vegetasjon i størst mulig grad. Der anlegg får en framtrædende plassering, skal de utformes som en kontrast til landskapet, og inngrep i terreng og vegetasjon skal begrenses mest mulig.

Midlertidige konstruksjoner

- Midlertidige konstruksjoner må ivareta almene estetiske hensyn i forhold til seg selv og omgivelsene.

Skilting

- Skilt bør være synlig og forståelig i forhold til sitt formål, og skal tilpasses omgivelsene med hensyn til materialbruk, farger og detaljering.
- Trafikk-, samt informasjons- og henvisningsskilt, skal være klar og entydig.
- Butikk- og reklameskilt skal utformes og plasseres slik at de harmonerer med bygningens utseende/ stil. På kjøpesentre og bygninger med flere bedrifter bør skilt samordnes.

Bygninger

- Nybygg og tilbygg skal tilpasses naturgitte og bygde omgivelser i størst mulig grad.
- Nybygg og tilbygg skal tilpasses eksisterende bygningsmiljø med hensyn til bebyggelsesstruktur og utbyggingsmønster.
- Nye bygg skal som hovedregel følge fasadelinjer på eksisterende bebyggelse mot vei.
- Nybygg og tilbygg skal gis en utforming som harmonerer med nabomiljøet og byggets funksjon, med hensyn til volum, farge og materialvalg.
- Nybygg og tilbygg som bryter med nabobygningenes volum og størrelse kan ved byggemelding kreves endret og tilpasset det eksisterende bygningsmiljøet.
- Tilbygg skal som hovedregel underordne seg hovedbygget. Takform og takvinkel, samt detaljering skal tilpasses hovedbygget mest mulig.
- I strøk der skifer er brukt som takteking i betydelig omfang, kan det kreves at nybygg/ tilbygg skal oppføres med dette materialet.
- Fargebruk på bygninger og tiltak bør forholde seg bevisst til både sommer- og vintersituasjonen, det vil si landskapet med og uten snø.

Bydels-/bygdebeskrivelser

Innenfor de neste årene skal det i Alta i høyere grad arbeides med for-
tetting av eksisterende områder enn utvidelse av tettstedets grenser.
Når denne generelle byggeskikkveilederen er ferdig, er det hensikten å
sette igang utarbeidelsen av bydels-/ bygdebeskrivelser for de enkelte
delområdene, overveiende i Alta by. Dette for å kunne se mulighetene
for utvikling av de enkelte delområder, innenfor områdets egne pre-
misser, og på denne måten søke å tilgodese folks ønske om å boset-
te seg i bestemte deler av byen. Arbeidet med beskrivelsene vil være
et fortløpende arbeid, i takt med at det skjer en politisk avklaring.

Bydels-/ bygdebeskrivelsene vil inneholde en beskrivende karakteris-
tikk og retningslinjer for utviklingen av det gjeldende delområdet.
Beskrivelsene vil være et supplement til denne generelle veilederen
som er gjeldende for hele kommunen, og vil også kunne brukes til å
eksemplifisere bestemmelser for enkeltområder (eksempelvis Sent-
rum og Elvebakken).

Forslag til inndeling av bydeler/bygder

1. Saga-Nerskogen og Tverrelv-
dalen
2. Kaiskuru
3. Kronstad
4. Elvebakken
5. Bukta og Amtmannsnes
6. Aronnes
7. Sentrum
8. Tollevika
9. Midtbakken
10. Bossekop
11. Apanes og Hjemmeluft
12. Gakori og Gakorimyrene
13. Talvik
14. Kviby

Helhetsvurdering av tiltak

God byggeskikk er ikke noe som kan tilføres et prosjekt på slutten av planleggings- og prosjekteringsfasen. For å oppnå estetisk kvalitet må det legges en ide eller intensjon til grunn gjennom alle faser av prosjektet.

Veilederens retningslinjer gir et generelt bilde av hva som bør tas vare på i Alta kommune i forbindelse med planlegging og byggeprosjekter. Ved alle bygge- og meldingssaker er det krav om at det gjøres en skriftlig vurdering av tiltakets estetiske side. Her følger noen ulike verktøy til å foreta en slik vurdering:

- Sjekkliste A (for meldingssaker og mindre byggesøknader)
- Sjekkliste B (for større byggesøknader og plansaker) samt
- Byggeskikksirkelen.

Sjekkliste

Sjekklistene tar for seg en rekke generelle problemstillinger som bør vurderes i forhold til det enkelte tiltaket. Når disse vurderingene er gjort gjennom avkryssing på sjekklisten skrives en redegjørelse for hvordan det pågjeldende tiltak ivaretar estetiske hensyn. Redegjørelsens omfang avhenger av tiltakets størrelse og kompleksitet. I forbindelse med meldingssaker vurderes innleveringa av sjekkliste A som tilfredsstillende dokumentasjon for estetiske hensyn.

Fotomontasje er en måte å synliggjøre hvilke endringer det planlagte tiltaket vil medføre. Tiltakets høyde må være kjent i forhold til terreng og øvrige omgivelser (bygninger, vegetasjon...) før man kan få en god illustrasjon. De fleste konsulenter kan utarbeide slike illustrasjoner gjennom arbeide med digitale foto og 3D-modeller eller ved hjelp av vanlige perspektivtegninger. Eksempel på enkel fotomontasje utarbeidet av Skala Arkitektkontor.

Sjekkliste B (byggesaker/plansaker)

TEMA	JA	NEI	MERKNAD
1 – Naturgitte omgivelser – Er det terrengforskjeller større enn 0,6 m på tomten? – Vil bearbeiding av terreng medføre mer enn 0,6 m fylling/skjæring? – Vil tiltaket få en synlig plassering i forhold til åser og fjernvirkning? – Er det eksisterende trær og vegetasjon i området og/eller på tomten? – Vil hele eller deler av eksisterende trær og vegetasjon bli bevart? – Er det klimatiske forhold (sol, vind...) for øvrig som vil ha betydning for tiltaket?			
2 – Bygde omgivelser – Er det i området kulturminner eller historiske bygg? – Er tiltakets plassering tilpasset områdets bebyggelsesstruktur? – Er materialbruk og detaljering tilpasset eksisterende bebyggelse og omgivelser? – Er tiltakets størrelse tilpasset eksisterende bebyggelse og omgivelser? – Er skilt i tråd med kommunens skiltvedtekter? – Er vei- og parkeringsarealer gitt en helhetlig bearbeiding?			
3 – Form og funksjon – Vil tiltakets funksjon (bolig, næring...) kunne være til sjenanse for eksisterende bebyggelse og omgivelser? – Er tiltakets utforming tilpasset funksjonen (bolig, næring...)? – Er det vurdert hvor og hvordan en eventuell framtidig utvidelse vil bli? – Vil tiltaket på en enkel måte kunne ombygges og/eller gis en annen funksjon? – Er materialbruk og detaljering gjennomtenkt i forhold til vedlikehold og levetid? – Er tiltaket gitt en utforming som samsvarer med den tid det er bygd i? Hvis nei beskriv. – Er tiltaket tilrettelagt ut ifra prinsippene om tilgjengelighet for alle (universell utforming)?			
4 – Opplevelseskvaliteten – Er tiltakets utearealer plassert mot sør og/eller vest med mulighet for sol og le? – Vil utearealene være attraktive steder å oppholde seg? – Framstår tiltaket som en helhet?			
5 – Dokumentasjon – Er det gjort registreringer av eksisterende terreng, trær og vegetasjon? – Viser innleverte bygningstegninger og illustrasjoner tiltaket sammen med nabobygg og/eller nære omgivelser?			
HELHETSVURDERING			

Byggeskikksirkelen

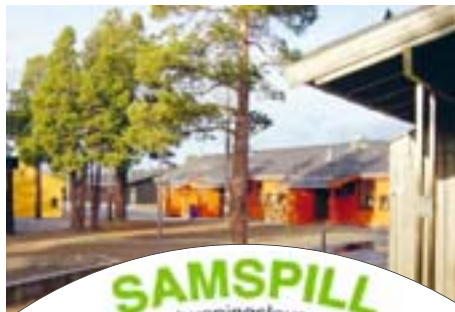
Norges byggforskningsinstitutt har i samarbeid med Statens byggeskikkutvalg utarbeidet byggeskikksirkelen som et verktøy til vurdering av tiltak, og til å begrunne vedtak med hjemmel i § 74.2. Figurens to sirkler illustrerer paragrafens to ikke alltid sammenfallende krav til rimelige skjønnhetshensyn: i seg selv og i forhold til omgivelsene. Tiltakets tilpassing til omgivelsene kan gjøres i skjemaet nedenfor byggeskikksirkelen, og på bakgrunn av dette gjøres det en overordnet vurdering til slutt.

Vurderingsmetoden er best egnet for enhetlige områder, fortettingsområder og områder som er under jevn eller gradvis utbygging. Byggeskikksirkelen er mindre egnet i lite ensartede områder uten fellesnevner, eller for områder uten bebyggelse.

Stedstilpasning					Bygningens utforming			
Samspill	Kontrast	Konflikt	Tilpasning		God	Over middels	Under middels	Dårlig
				Fjernvirkning og landskapstilpasning				
				Bebyggelsesstruktur, tomter og husplassering				
				Terrengtilpasning på tomten				
				Volum og størrelse av bygget				
				Forhold mellom byggets høyde, lengde, bredde og de enkelte bygningsdelene				
				Samsvar mellom fasader, tak og planløsning				
				Materialer, detaljer og farger				
				Samlet vurdering				

Bygninger og vegetasjon spiller godt sammen rundt Komsa skole.

Utformingen av Polyfemos-bygget i Bukta er annerledes enn de øvrige industribyggene, men signaliserer likevel at det er et industribygg.

Husene i Svaneveien er ikke lik, men er tilpasset hverandre i størrelse.

Mellombyggets utforming er annerledes enn de eksisterende bygninger. Det oppstår en god kontrastvirkning mellom de ulike bygninger.

Bygninger og lagre ligner på industriområder flest mens plasseringen står i skarp kontrast til naturområdene langs Altaelva.

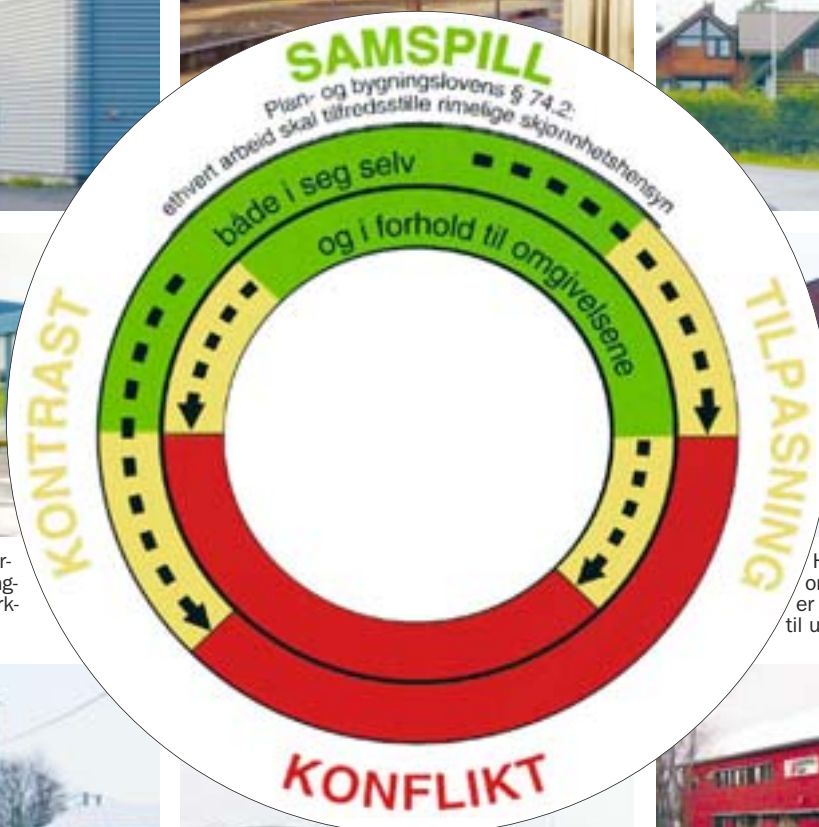
Finnmarkshallen er fin i seg selv, men passer ikke sammen med de omkringliggende bygningene.

Høgskolen er blitt utbygd i flere omganger. De ulike bygningsdeler er tilpasset hverandre med hensyn til utforming og materialer.

Vinduer og detaljering på tilbygget er tilpasset det opprinnelige bygget mens volum og materialer passer mindre godt sammen.

Avslutning

Byggeskikkveilederen for Alta kommune er utarbeidet med utgangspunkt i Alta tettsted, med retningslinjer for hvordan naturgitte og bygde omgivelser bør ivaretas for å få til det mest helhetlige resultatet. Prinsippene er imidlertid også viktige for byggeskikk generelt, og byggeskikkveilederen er gjeldende for hele Alta kommune.

Byggeskikkveilederen er utarbeidet i regi av plan- og bygningsavdelingen, hvor de ansatte er kommet med innspill til veilederen. I tillegg er en referansegruppe, bestående av fagfolk og legfolk, blitt invitert til å jobbe med konkrete innspill til veilederen og det pågående arbeidet. Det har vært gode diskusjoner i referansegruppen, og innspillene er tatt med i det videre arbeidet med veilederen. Det har under hele prosessen vært mulig for alle å komme med innspill, og det har vært noen innspill i lokalavisen rundt Altas estetiske side, samt enkelte innspill sendt direkte til plan- og bygningsavdelingen. Alta Historielag har bidratt med opplysninger til den historiske beskrivelsen av Alta.

En arbeidsgruppe har bearbeidet innspillene og vært faglig ansvarlig for veilederens innhold. Arbeidsgruppen besto av:

I. Katharina Granmo, overarkitekt, Husbanken, region Hammerfest
Solveig Thoresen, arkitekt, Atrium arkitektkontor
Hallgeir Strifeldt, avdelingsleder plan- og bygg, Alta kommune
Arnold Hammari, overingeniør, Alta kommune
Linda V. Nielsen, arkitekt MNAL/ MAA, Alta kommune (sekretær)

Byggeskikkveilederen er ikke et statisk dokument, og innholdet skal tas opp til vurdering jevnlig, slik at det kan gjøres nødvendige endringer i innhold og illustrasjoner. En løpende revidering vil gjøre byggeskikkveilederen til et bedre verktøy for prosjekterende og administrasjon.

Lovgrunnlag ved vurdering av plan- og byggesaker

Byggeskikkveilederens retningslinjer knytter seg opp mot bestemmelsene for kommuneplan og kommunedelplan(er) for Alta kommune.

§ 74 - "planlegging og utseende" og KOM-rundskriv H-20/89 "Veiledning i bruken av plan- og bygningslovens bestemmelser om bebyggelsens utseende- særlig plan- og bygningslovens §74-2"

§ 79 - "Uvanlig bebyggelse"
§ 92 - "Kulturell/ historisk verdi"
§104 - "Den ubebygde del av tomten"

Lovgrunnlag ved vurdering av byggetiltak nær verneverdige kulturminner

§ 10-1 - Generell samarbeidsplikt innen fagområdet
§ 25.6 - Regulering til "spesialområde bevaring"
§ 74 - "Skjønnhetsparagrafen"
§ 79 - "Kommunen kan forby bebyggelse som etter sin art eller størrelse avviker vesentlig fra det som er vanlig i strøket, når det etter kommunens skjønn vil hindre eller i særlig grad vanskeliggjøre en forsvarlig utvikling i strøket i fremtiden"
§ 92 - "Kommunen skal se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til en bygnings ytre så vidt mulig blir bevart."

Lovgrunnlag ved vurdering av skilt og reklame

Skilt og reklame skal behandles etter plan- og bygningslovens §107, veglovens §33 og naturvernlovens §15. I plan- og byggesaker skal all skilting og reklame beskrives og vurderes, og det kan kreves at skiltplan skal inngå i byggesøknad (jfr. bestemmelser for kommuneplan §2.1.6)

Det vurderes å utarbeide særskilte retningslinjer for skilt og reklame i Alta kommune.

Lovgrunnlag ved vurdering av veg og andre samferdselstiltak

§84 - "Andre varige konstruksjoner og anlegg. For arbeid med konstruksjoner og anlegg, masseuttak og fylling som ikke går inn under §93 gjelder bestemmelsene i loven her tilsvarende så langt de passer.

Henvisninger

Hvis du skulle være interessert i ytterligere informasjon, er dette en liste over aktuelle bøker og nettsteder. En stor del av bøkene er tilgjengelig på biblioteket i Alta.

Bøker

- "Slik bygger vi" - Brita Holm-Lodberg, 1999
- "Mit hus er din utsikt" - Statens byggeskikkutvalg, 1998
- "Estetikk i plan- og byggesaker" - Miljøverndepartementet, 1997
- "Gjenreist og særpreget" - Husbanken, 2000
- "Estetikk i statlige bygg og anlegg" - Samferdselsdep., Kulturdep., og Planleggings- og samordningsdep./, 1997
- "Idrettsanlegg og estetikk" - Kulturdepartementet, 1997

Nettsteder

Husbanken - www.husbanken.no
Statens bygningstekniske etat - www.be.no
Norsk Form - www.norskform.no
Kjellerforum - www.kjeller.no
Nettverk for miljølære - www.miljolare.no

Eventuelle spørsmål rundt byggeskikkveilederens innhold eller konkrete tiltak kan rettes til Alta kommune, plan- og bygningsavdelingen.

Bildehenvisninger

Illustrasjoner og bilder er, der ikke annet er oppgitt, laget av sivilarkitekt Linda V. Nielsen.

- s. 4 Gamle hus på Elvebakken - Foto: Samuli Paulaharju 1927.
Museiverket, Helsingfors, Fra Altas historie bind I s. 319
- s. 5 Bossekop gård, bygget i 1806 - Foto: Vreim, Riksantikvaren, Fra Altas historie bind I s. 309.
Den provisoriske gjenreisningen er kommet i gang, Elvebakken 1946, Fra Altas historie bind III.
- s. 6 Soneplan for Alta, 1946 - Fra Altas historie bind III.
- s. 9 Foto: fra arkiv plan- og bygningsavdelingen, Alta kommune
- s. 18 Eksempler fra Kjellerforum, www.kjeller.no
- s. 31 (stort bilde) Fra "Idrettsanlegg og estetikk" Kulturdepartementet 2001
- s. 33 (lite bilde) Foto: fra arkiv plan- og bygningsavdelingen, Alta kommune
- s. 35 Fra "Utendørs reklame" Kulturdep. Kommunaldep., & Vegdirektoratet 1993
- s. 38-39 Fra "Mitt hus er din utsikt" Statens byggeskikkutvalg 1998
- s. 48 Fra "Gjenreist og særpreget" Husbanken 2000
- s. 54 Fotomontasje utarbeidet av Skala Arkitektkontor 2003

Riksantikvarens retningslinjer for vurdering av verneverdi

Verdiene glir ofte over hverandre, og de lar seg ikke klart undergruppere innenfor de tre verdiene som står i Riksantikvarens antikvariske plan. Dersom bygningen endres vesentlig ved tilbygg eller ved bruksendring, forringes symbolverdi, identitetsverdi og pedagogisk verdi. Kriteriene må sees opp mot hverandre i en helhetlig vurdering.

Identitetsverdi - Henger sammen med menneskenes behov for kontinuitet og tilhørighet med for eksempel et sted, en sosial-, religiøs- eller etnisk gruppe eller med en nasjonalitet.

Symbolverdi - Det forutsettes at man har noe bakgrunnskunnskap omkring kulturminner, og vil først være aktuell å legge vekt på når den er forståelig for en større gruppe mennesker

Historisk kildeverdi - Alle kulturminner er i seg selv og i samspill med sine omgivelser viktige kilder til kunnskap om fortiden. Verdien er ofte knyttet opp til spesielle begivenheter, kjente personer eller begynnelsen av en ny epoke

Aldersverdi - Alderen er ikke en verdi i seg selv, men henger sammen med andre delverdier

Autensitet - Forteller om kulturminnets opprinnelighet eller ekthet

Representativitet/sjeldenhet - Vurderingen bør foretas med hensyn på et geografisk område eller for en kategori

Variasjon/homogenitet/miljøverdi - Kulturminnets betydning for sine omgivelser

Pedagogisk verdi - Kulturminnets evne til å illustrere fortiden tydelig

Skjønnhetsverdi/kunstnerisk verdi/bruksverdi - Kulturminnet som en økonomisk ressurs.

(Hentet fra "Kulturminner fra nyere tid – verne verdi og utvelgelse kriterier", Riksantikvaren 1987)

Ordforklaring

Arkitektur – vitenskap/fag som gjelder planlegging og utforming av blant annet byggverk. Skiller seg fra byggeskikk ved å forutsette en høyere grad av profesjonalitet og individuell original skaperevne, sammen med ne frihet til å forlate tradisjonelle løsninger

Bebyggelsesstruktur - Organisering og plassering av enkeltbygninger i forhold til hverandre, og i forhold til overordnede elementer, som veier, vassdrag og terreng

Byggeskikk – vanlig byggemåte i en kulturkrets. God byggeskikk er omtanke for hele byggesaken, stor og liten, og for de omgivelsene som tiltaket plasseres inn i. Det er omtanke for dem som skal bruke huset, og for dem som kommer etter os.

Estetikk – læren om det vakre. I forbindelse med plan- og bygningslovens § 74-2 defineres estetikk-begrepet til “visuelle kvaliteter i byggverk og omgivelser (rundskriv H-7/ 97 om estetikk-bestemmelsen).

Fjernvirkning - Betegnelsen for hvordan tiltak oppleves på avstand

Helhet(lig) - Noe som sammenfatter flere enkeltdeler

Inventar – Hermed forstås benker, søppeldunker, sykkelstativ og andre utendørs “møbler”.

Karaktertrekk – Særlige ting som kjennetegner en person, en ting eller, i denne sammenheng, et sted.

Klimavern(sone) – Beskyttelse mot vind- og værpåvirkninger.

Konflikt - En (problematisk) uoverensstemmelse mellom nytt og eksisterende

Kontrast - Det er en vesentlig forskjell på nytt og eksisterende

Kulturlandskap – De menneskelige opparbeidede naturgitte omgivelser

Naturlandskap – Naturgitte omgivelser uten merker etter menneskelig virksomhet.

Opplevelseskvalitet - “Den gode opplevelse” kan være en benk å sitte på når man er på tur i byen eller naturen, eller kunstnerisk utsmykking av bygninger og parker

Samspill - Nytt og eksisterende virker sammen i fellesskap som likeverdige partnere

Tilpassing - Det nye innordner seg det eksisterende

Tiltak - Overordnet betegnelse for nybygg, tilbygg, anlegg og andre byggeprosjekter.

Uterom/utearealer – Hermed forstås det som ligger mellom bygningene og særlig de arealene som skal brukes til å oppholde seg ute på.

Volum - Betegnelse for bygningens form og størrelse

NOTATER:

Utgitt av Alta kommune,
Plan og Utvikling
Opplag: 200
Trykk: Bjørkmanns Trykkeri, Alta
April 2004